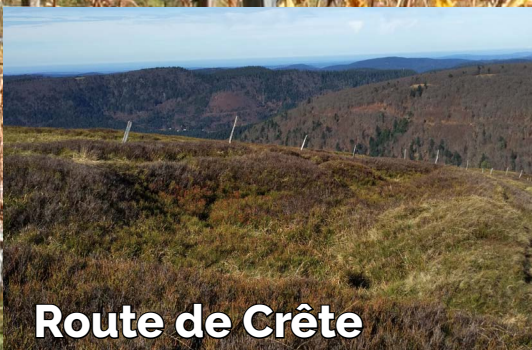

Elzas

Ooievaars bekijken van dichtbij

Hunawihr

Kaysersberg

Prachtig dorp aan de voet van de Vogezes

De Elzas is een prachtige streek waar zeer veel te beleven is. De cultuur is net even anders dan in Frans en dat maakt het extra leuk. De prachtige dorpen zijn must om te bezoeken en omdat de Vogezen altijd dichtbij zijn is er ook voor natuurliefhebbers en sportievelingen genoeg te doen. In dit magazine lees je over de plekken die ik het interessants vind en die liggen in het zuiden van de Elzas. Er is echter veel meer te doen zoals bijvoorbeeld de leuke stad Colmar die ik even links het laten liggen maar absoluut een bezoek waard is.

Frankrijk is lekker groot en dat maakt het land zo fijn divers. Er zijn zoveel verschillende streken die niet alleen qua landschappen van elkaar verschillen maar ook qua cultuur, bouwkunst, geschiedenis en natuurlijk eten en drinken.

Helemaal in het oosten tegen Duitsland aan ligt de Elzas; een stukje Frankrijk dat misschien wel het minst Frans is. De namen doen Duits aan, ze kunnen hier prima bier brouwen en ze zijn er dol op zuurkool.

Geschiedenis

Als je de geschiedenis bekijkt dan zie verrassende overeenkomsten met onze eigen geschiedenis. De Elzas ontwikkelde zich net als de Nederlanden aan het einde middel-eeuwen als een centrum van de handel en was het onderdeel van het Duitse Rijk. Ook cultureel zijn er overeenkomsten want ook hier kreeg de reformatie veel aanhang en werd in de streek tijdens de renaissance veel kunst van een zeer hoog niveau gemaakt.

Maar het verhaal van de Elzas liep anders af dan van de Lage Landen. De streek bestond uit een grote hoeveelheid kleine 'landjes' die stap voor stap werden overgenomen door Frankrijk. Pas nadat aan het einde van de negentiende eeuw Duitsland een eenheid was geworden begon de oostelijke buurman zich

met de streek bemoeien dat zorgde voor een dynamische periode. Binnen één generatie veranderden de inwoners van de Elzas maar liefst vijf keer van nationaliteit om uiteindelijk in 1945 voorgoed bij Frankrijk te blijven.

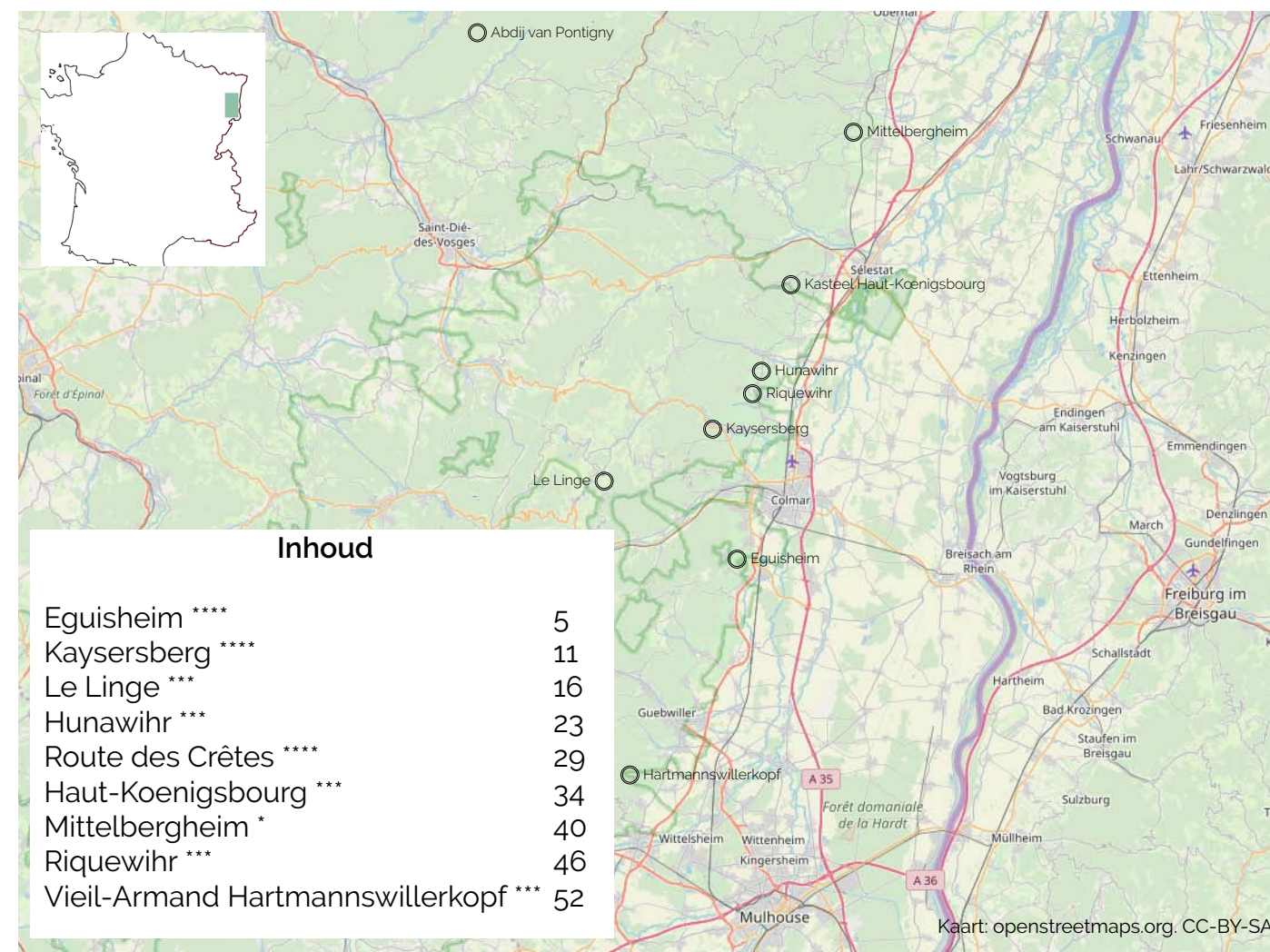
Juist die tegenstelling maakt de Elzas zo'n ontzettend leuk om te bezoeken. De streek ligt bezaaid met dorpen vol met vakwerk huizen, de één nog leuker en pittoresker dan de ander. Mijn favoriet is Kayzersberg. Het is wellicht net iets te groot om een echt dorp te zijn maar het ligt prachtig tussen de wijnranken tegen de bergen van Vogezen aan.

Vogezen

De Vogezen zijn naast de dorpen en mooie steden de tweede grote attractie van de Elzas. Ooit vormden ze samen met het Zwarte Woud een groot gebergte. Dit veranderde toen Italië het nodig vond om tegen Europa aan te botsen waardoor de Alpen ontstonden. Zo'n 65 miljoen jaar geleden werd de druk zo hoog dat de plaat waarop dit oude gebergte stond brak en voor een deel instortte. De slenk die toen ontstond noemen we nu het Rijndal die aan beide kanten wordt omsloten door de restanten van het oude gebergte. De oostelijke kant is dat het Zwarte Woud, de westelijke kant heet de Vogezen.

De ineensstorting van de plaat is gebeurde

KAART VAN DE ELZAS

vrij snel en als je het weet kan je het ook goed zien in het landschap. Als je het gebergte aan de kant van de Rijn oprijdt dan zul je merken dat die vrij steil is. Vooral in het zuiden tussen Colmar en Mulhouse valt dit op omdat daar de hoogste toppen liggen. Hier zijn de bergen ook het mooist en heb je bij helder weer één van de mooiste uitzichten van West-Europa. In het westen kijk je Frankrijk in, in het oosten zie je het Zwarte Woud en in het noorden zie je de Rijn richting Nederland stromen. Maar dé view is naar het zuiden waar je de reuzen van de Alpen als een enorm kasteel aan de horizon ziet opdemen.

Tot slot kan je in de Elzas, zoals in elke streek in Frankrijk, erg goed eten en drinken. In het zuiden ontkom je niet aan de wijnbouw en het is ook aan te raden om hier een witte wijn te gaan proeven. Ze maken ook wel rood maar ik de witte wijn is hier erg lekker. Vooral de Riesling en de Pinot Gris zijn goed. Ook als je voor bubbels houdt kom je hier goed aan je trekken want ze maken

hier uitstekende Crémant die minstens zo lekker is als de bubbels uit de Champagne.

Qua eten is het hier over het algemeen stevige korst. Het gerecht van de regio is natuurlijk zuurkool die wordt geserveerd met grote stukken vlees en dat is erg lekker met de lokale witte wijn. Maar er zijn ook gerechten die minder zwaar op de maag liggen zoals Flammekuchen; een Elzasser variant op de pizza.

Als laatste raad ik je aan om tijdens een bezoek aan de Elzas een salon de thé binnen te wandelen. Het deed mij erg denken aan een Konditorei in het Zwarte Woud inclusief de prachtige hoge taarten en dat is precies de Duitse culinaire invloed waar ik erg van hou.

Rogier Swagerman

Eguisheim ****

Dorp gebouwd in een rondje

Net ten zuiden van Colmar ligt Eguisheim. Het dorp in de Elzas is in cirkels gebouwd rondom een kasteel uit de dertiende eeuw en heeft zo een zeer originele vorm. Van de burcht is helaas alleen de kapel nog over maar is daar niet minder interessant om. Eguisheim is geheel omringt door wijngaarden en daar worden de twee beste wijnen van de Elzas verbouwd; de Eichberg en Pfersigberg.

Wijn speelt een hoofdrol in Elzas en in Eguisheim in het bijzonder. De druiven werden in de vierde eeuw door de Romeinen geïntroduceerd en eeuwenlang verbouwd. Na een neergang van de wijnbouw in het begin van de twintigste eeuw kent het de laatste vijftig jaar weer een bloeiperiode. En daar kan niemand toch iets op tegen hebben!

De witte wijnen uit de Elzas behoren tot de beste van Frankrijk en dus ook van de wereld. Vooral de Pinot Gris vind ik erg lekker. Het dorp ligt ook tussen de wijnranken. Een wandeling door de wijngaarden naar de drie donjons aan de voet van de Vogezes kost je ongeveer een uur waarna je een gekoeld glas van het edele vocht wel hebt verdient.

Dat hebben wij echter niet gedaan, de voettocht althans. We bezochten het dorp aan het einde van de middag na een bezoek aan Colmar. Ik had eigenlijk een typisch Elzasser dorp verwacht waar je er zo veel in dit deel van Frankrijk. En dat is Eguisheim ook maar het heeft daarbij ook nog iets eigens waardoor het dorp een uniek karakter heeft.

Aangezien we niet direct een parkeerplaats konden vinden in het centrum van het dorp volgden we het bord met de 'P'. Die leidde ons naar een parkeerplaats bij de camping

Eguisheim

- Ronde straatjes
- Vestingsmuren
- Kapel van het kasteel

buiten het dorp en dat bleek helemaal geen ramp.

Ooievaars

De wandeltocht naar het centrum bracht ons namelijk langs de ooievaars opvangplek en dat is helemaal leuk. In tegenstelling tot het ooievaarspark in Hunawhir is die in Eguisheim niet groot en wordt weinig aan gedaan. Niet dat de beesten niet goed worden opgevangen, in tegendeel, maar het heeft niet de functie om toeristen te vermaken of informeren. Veel meer dan een paar ruime kooien voor de vogels is het eigenlijk niet.

Dat mocht de pret niet drukken want er was helemaal niemand waardoor je de vogels goed van dichtbij ziet. Niet dat de ooievaars zich iets van ons aantrokken, die deden gewoon hun ding. We hebben daar best lang staan kijken naar deze formidabele beesten.

Rond centrum

Na een korte wandeling loop je eigenlijk zo het centrum in. Je weet onmiddellijk dat het centrum nadert omdat die compleet is afgesloten door een rondweg die als een slotgracht het centrum van het dorp compleet afsluit.

Ben je eenmaal deze weg overgestoken dan ontdek je het echte karakter van het dorp. Het is gebouwd om het kasteel dat ooit in het midden stond. De binnenste huizenblokken zijn nog tamelijke gezellig rotzooi maar door omheen zijn twee straatjes gebouwd die helemaal rondom de kern lopen. Het lijkt op de grachten van Amsterdam maar dan veel kleiner en wel helemaal rond.

Net als in Amsterdam heeft dat een bijzonder ruimtelijke werking. De ronde straten buigen namelijk voortdurend waardoor je nooit zicht krijgt op de complete straat. Hierdoor verveeld het nooit, zeker niet omdat het dorp vol staat met mooie huizen en panden.

Kapel

Ook de 'binnenkant' van Eguisheim is de moeite waard. Zoals al eerder gemeld stond in het midden van het dorp oorspronkelijk een kasteel. Daar is nu alleen nog de kapel

De ronde straten heeft het zelfde ruimtelijke werking als de grachten in Amsterdam

van over. Deze staat naast een raar bouwsel op een soort verhoging op een bijzonder aardig plein.

De kapel binnenlopen is verplichte kost want hij is van binnen nog helemaal geschilderd. Dit zal voor veel mensen even wennen zijn

Het valt op dat er op het monument niet staat 'Mort pour le France'. Dit komt omdat in beide wereldoorlogen de inwoners van de Elzas onder voor een groot deel aan de Duitse kant vochten.

KAART VAN EGUISHEIM

Op de kaart is de oorspronkelijke ronde stratenplan van Eguisheim heel goed te zien.

maar zo zagen de meeste kerken er in de middeleeuwen zo uit. Hoewel er in die tijd weinig met kleur werd gedaan, het was duur en veel kleuren werd als duivels gezien, waren het juist de kerken die bont werden beschilderd. Voor ons doet het een beetje raar en komt het zelfs een beetje kitscherig aan maar dit heeft te maken met ons beeld van de middeleeuwen. Er zijn meer kerken te vinden in Frankrijk maar zo'n kleurrijke kerk is toch wel bijzonder.

Naast wijn en grote vogels is Eguisheim ook beroemd omdat het de enige Paus uit de Elzas heeft voortgebracht. Bruno d'Eguisheim werd hier in 1002 geboren en schopte het in 1049 tot Paus Leo IX. Hoewel hij maar zes jaar op de zetel in Rome zat is hij wel belangrijk geweest. Zo maakte hij ruzie met Willem de Veroveraar en stond hij aan de basis van de

Scan de code met je telefoon op de parkeerplaats rechtsonder in maps te openen

breuk met de christelijke kerk in het oosten dat bekend staat als het Groot Schisma.

Herfst

Wij bezochten in het dorp in de herfst en dan is de streek bijzonder mooi. De kleuren van de wijnranken met daarachter de bossen van de Vozegen geven het landschap een sprookjesachtige sfeer. De architectuur van de Elzas sluit hier op een bepaalde manier perfect aan.

Hoewel de streek altijd druk is want er wonen hier ook gewoon veel mensen, viel het tijdens ons bezoek aan Eguisheim wel mee. Er liepen wel wat toeristen rond maar het was zeker niet storend.

Mooiste dorp van Frankrijk

Het dorp heeft genoeg winkeltjes, bars en restaurants maar de toeristische industrie heeft het hier (nog) niet compleet overgenomen. Je krijgt nooit het idee dat op de Mont Saint Michel of in Disneyland terecht bent gekomen. Dit dorp is nog authentiek en dat is erg fijn. Omdat wij toch een beetje trek had-

De kleuren van de herfst passen perfect bij de Elzas

den gekregen kochten wij een pretzel. Die kan je overal in de Elzas kopen maar dit was de zoete variant. Die zou ik zeker ook eens proberen als je in de streek bent want ze zijn erg lekker!

Eguisheim is vooral een dorp waar je moet genieten van de gezellige straatjes, pleintje en prachtige huizen. Het is gewoon heel erg mooi en dat vonden de Fransen ook want het dorp werd in 2013 gekozen als Le Village préféré des Français. Dit is een televisieshow waar jaarlijks het mooiste dorp van Frankrijk word gekozen. ☺

Het kerkje van Eguisheim heeft een zeer kleurrijk interieur. Dat komt nu een beetje raar over maar in de middeleeuwen hadden veel kerken een bont interieur.

Kaysersberg ****

Het ultieme dorp in de Elzas

De dorpen in de Elzas zijn zo schilderachtig dat je van tijd tot tijd toch twijfelt of de hele streek niet is bedacht in een studio ergens in Amerika, in vijf jaar gebouwd volgens een strak thema waarbij de inwoners gewoon acteurs zijn. Voorzover ik kan nagaan is dat niet het geval maar als je door Kaysersberg loopt dan vraag je het je echt af. De mooie straatjes met de prachtige kleurrijke huizen, de versterkte brug met zijn kapeltje, het kasteel dat in perfecte staat van ontbinding op het dorp neerkijkt en de vallei met de uitzonderlijke goede balans tussen bossen en wijngaarden die als een patchwerk zijn neergelegd. Kaysersberg is echt helemaal perfect of het moet het weer zijn want het kan hier behoorlijk regenen, maar dan vlucht je gewoon een café in.

De Elzas is één van onze favoriete streken in Frankrijk. Wij zijn er meerder keren geweest en het valt nooit tegen. Er zijn prachtige steden, je kan er heerlijk eten, ze spreken redelijk hun talen, je hebt er mooie natuur en natuurlijk uitzonderlijk mooie dorpen. In mijn boekje 'Plus Beaux villages de France' vindt ik maar er liefst vijf en er daarmee is de Elzas één van de topstreken in Frankrijk. En dat zijn nog alleen maar de 'officiële mooie dorpen' want als je door de streek rijdt dan lijkt het alsof alle dorpjes hier op die lijst horen te staan.

Eigen landje

Waarom niet meer dorpjes in de Elzas het label 'Plus Beaux Village de France' hebben weet ik niet precies maar Kayersberg zou eigenlijk hier niet mogen ontbreken. Al is het misschien een beetje groot voor een dorp, het was ooit zelfs de hoofdstad van een onafhankelijke republiek.

De plek is bijzonder fraai uitgezocht aan het einde van een vallei van de Vogezes die eindigt in het dal van de Rijn. Volgens de ge-

Kaysersberg

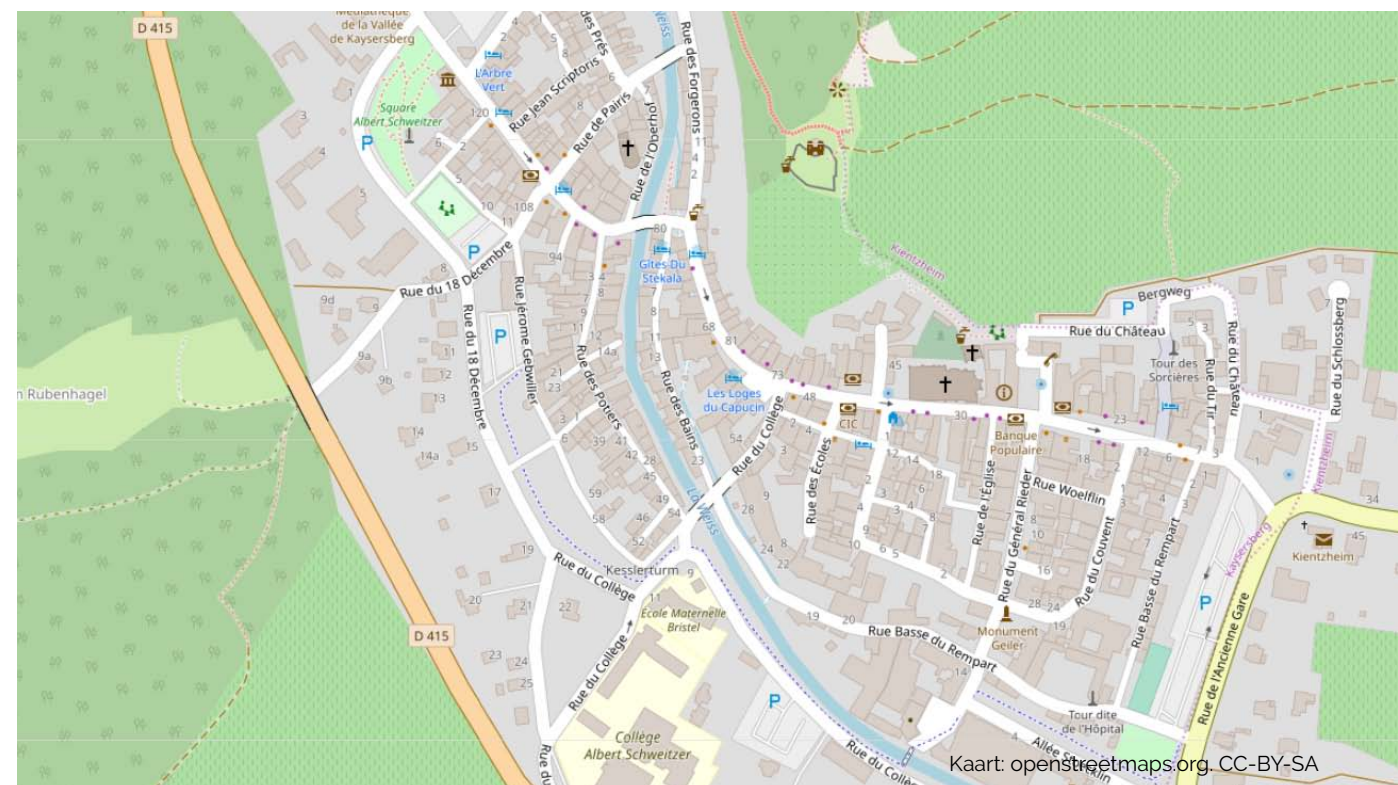
- Versterkte brug
- Wijngaarden
- Kasteel

schiedenisboeken was Keizer Frederik II die het dorp heeft gesticht en dat zou ook direct de naam verklaren. Of hij er zich persoonlijk met de stichting van Kaysersberg heeft bemoeid is nog maar de vraag maar je hoeft geen militair genie te zijn om te zien dat de plek strategisch is gekozen. Dat is goed te zien vanaf de ruïne van het kasteel waar je een perfect uitzicht hebt op het Rijndal en een beetje goede schutter met pijl en boog iedereen kan raken die via de vallei de Vogezes wil bereiken.

Uitzicht vanaf het kasteel

De klim naar de ruïne is trouwens een aanrader omdat hier niet alleen de mooi uitzicht

KAART VAN KAYSERSBERG

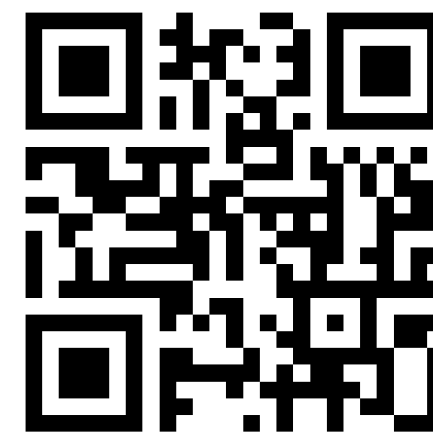

hebt over het dal en de vallei maar ook op het oude dorp zelf. Wie wil kan ook de toren beklimmen waarop je een nog beter uitzicht hebt. De top is onlangs vernieuwd en lang niet zo eng meer als een aantal jaren geleden. De klim is wel erg donker maar als je ogen eenmaal gewend zijn is het goed te doen.

Om naar het dorp af te dalen heb je drie mogelijkheden, je kan onderaan direct rechtsaf, je kan omlopen via de wijngaarden of je kan linksaf. Deze weg loopt je via een trap naar de westelijke poort van het dorp en hoewel langer is het er rustiger. Eenmaal door de poort loop je door een straatje waar nog echte Kaysersbergers wonen in hun kleurrijke vakwerkhuizen. Al zou het mij het niet verbazen als Air BnB ook hier de boel aan het verpesten is en de oorspronkelijke bewoners uit hun huizen weet te lokken.

Versterkte brug

Het straatje eindigt vlakbij de volgende trekpleisters van het dorp de versterkte brug. Het is ook echt een prachtige plek waar het helaas bijna altijd druk is, met toeristen vooral. Wij zijn nooit in de zomer hier geweest maar hier loop je in augustus waarschijnlijk in een soort file. In de herfst valt het wel mee. De El-

Scan de code met je telefoon om naar de parkeerplaats te navigeren

zas is eigenlijk op zijn mooist in de herfst, wij zijn er twee keer geweest en de diepe herfstkleuren passen de streek uitstekend.

De versterkte brug ligt prachtig en vormt een soort pleintje. De constructie heeft zelfs een soort van kapel waar een maria kan worden aanbeden, heel romantisch allemaal. Aan de andere kant van de brug staan een paar fraaie huizen die zeker even de aandacht waard zijn maar na een paar blokken houdt het wel op met de historisch pret. Rechtsomkeer dus de brug weer over en dan linksaf

Kaysersberg heeft prachtige straatjes en pleintjes.

de Rue Charles de Gaulle in. Een prachtige naam natuurlijk maar het doet toch vermoeden dat de straat in het verleden anders was, Grand rue zou het wel eens geweest kunnen zijn.

Hoe de naam ook mogen zijn, de straat is prachtig met kleurrijke huizen met heel veel details. Elzassers zijn dol op het versieren op hun huis en doen dat dan ook uitbundig. Of ze denken dat toeristen dat leuk vinden en ondersteunen zo de lokale economie. Dat

Kaysersberg een toeristenindustrie heeft is duidelijk maar het is nog niet op het niveau als Volendam bij ons en dat maakt het net te behappen. Er zijn wel flink wat souvenirwinkeltjes maar er zijn ook bakkertjes en, nog beter, restaurants eten. Van goedkoop tot duur hier is voor elk wat wils te krijgen.

Een bezoek aan de kerk mag natuurlijk niet ontbreken en wie het geloofshuis bezoekt wordt verwend met een fraai altaarstuk uit de zestiende eeuw. Het betreft een drieluik

aan de hand van Jean Bongartz en het is prachtig. Daarmee is de koek nog niet op want de kerk heeft ook fraaie brandgeschilderde ramen en een aantal mooie kapitelen.

Albert Schweitzer

Volgens de bekende groene gids moet ook de begraafplaats een bezoek waard zijn inclusief een grafkapel uit de vijftiende eeuw. Die hebben we maar even gelaten voor wat hij was en dat hebben we ook gedaan met het museum van Albert Schweitzer. Ik

kende deze naam eigenlijk alleen van een school in de buurt waar ik ben opgeroed maar weet nu dat deze Nobelprijswinnaar van de vrede in Kaysersberg is geboren.

Wij kozen ervoor om een wandeling te maken door de wijngaarden en door de bossen naar het volgende dorp waar onze gîte zich bevond. Zo'n wandeling is een echte aanrader en goed voor de eetlust. Dat laatste heb je wel nodig in deze streek. ☛

Le Linge

De loopgraven van de Elzas

Sinds een jaar of tien ben ik gefascineerd door de Eerste Wereldoorlog. Het is niet echt een obsessie maar als we in de buurt zijn van een belangrijke plek wil ik toch even een kijkje nemen. Zo ook toen wij in de herfst een weekje in de Elzas verbleven en bij toeval aanliepen tegen Le Linge, een plek waar je de Eerste Wereldoorlog bijna kan voelen.

De meeste verhalen over de Eerste Wereldoorlog spelen zich af in het noorden van Frankrijk of de velden van Vlaanderen. Dit komt vooral omdat daar de Engelsen slag leverden met de Duitsers en die Angelsaksen weten toch onze blik op dit conflict voor een groot deel in te kleuren. Natuurlijk heb ik over Verdun en de Chemin des Dames gelezen maar toch denk je bij een loopgraaf vooral aan de ellende in de modder bij Ieper en Amiens, ik wel althans.

Slagveld Elzas

Maar het bloedige conflict speelde zich ook in de Elzas af. Al was hier de beginsituatie en het toneel anders, de uitkomst was bijna identiek; de aanvallende partij liep al snel vast waarna de soldaten zich begonnen in te graven om vervolgens vier jaar met alles wat ze hadden op elkaar in te beuken zonder succes. Met alle ellende van dien.

De opening van de oorlog was al anders dan in het noorden. De Elzas behoorde namelijk in 1914 bij Duitsland. Dat had dit gebied namelijk na de oorlog van 1870 toegeëigend. De grens was door Bismarck na de overwinning op Frankrijk een kilometer of dertig naar het westen verschoven. Dit verlies, en dat van Lotharingen, was voor Frankrijk een open zenuw. Voor 1870, en nu trouwens ook, was de Rijn de grens, in 1914 lag die in de Voge-

Le Linge

- Loopgraven
- Museum
- Uitzicht

zen. Bij het uitbreken van de oorlog was het voor de Fransen ook een 'no-brainer' om de Elzas te heroveren, het hoorde gewoon bij Frankrijk. Het Franse leger stortte zich onmiddellijk op Mulhouse en kreeg die stad ook vrij snel in handen.

Aanval op Frankrijk

Duitsland had een ander plan en wilde met een enorme scharnierbeweging via België direct Parijs aanvallen en Frankrijk op de knieën dwingen. Dat met de invasie van België Engeland direct bij de oorlog betrokken zou raken was een ingecalculiseerd risico. Dit plan lukte bijna en met een uiterste krachtsinspanning kon het Franse leger de Duitsers bij de rivoer de Marne vlak voor Parijs tegenhouden.

Deze ontwikkeling was voor de Fransen in de Elzas nogal zuur want ook zij werden opgeroepen om de hoofdstad te verdedigen terwijl het Rijndal voor het grijpen lag. Het

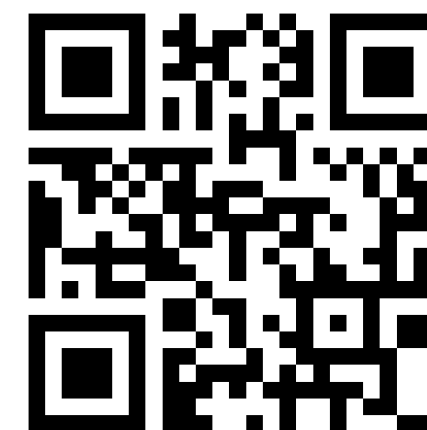
leek erop dat slechts nog een paar goed verdedigende Duitse stellingen onschadelijk moesten worden gemaakt en de klus was geklaard.

Eén van deze stellingen lag bij Le Linge. Nadat in 1915 duidelijk was dat Parijs veilig was besloot het Franse leger in juni van dat jaar de aanval te openen op de Duitse stellingen op de bergtop in de Elzas. Het duurde vijf maanden om het in handen te krijgen waarbij meer dan 17.000 mannen het leven lieten. Dat zijn zeer indrukwekkende aantallen die we ons nu eigenlijk niet meer kunnen voorstellen.

Lunchpauze

Onze aankomst was veel sneller maar wel een beetje surrealistisch. Het was eind oktober, redelijk mooi weer maar door de regen in de nacht daarvoor wel vrij dampig en mistig. Op de parkeerplaats stond één auto uit Bourgondië maar er was verder niemand te zien. Om het thema van de plek een beet-

je kracht bij te zetten is het terrein afgezet met roestig prikkeldraad waar een klein stuk geschut staat opgesteld. De ingang van het geheel bevindt zich voor een bunker maar die was gesloten. De lunchpauze begint in het najaar hier om 11.00 uur.

Scan de code met je telefoon om de parkeerplaats bij Le Linge in maps te openen

Dit mocht de pret niet drukken want het terrein is gewoon toegankelijk en via goede informatieborden wordt het verhaal van deze plek duidelijk in drie talen verteld. Prima geregeld dus en alle deelnemende partijen aan de oorlog komen zo alsnog aan hun trekken.

Op het terrein is het duidelijk dat de Duitsers de gevechtspauze hier tussen de herfst 1914 en juni 1915 goed hebben gebruikt om zich te versterken. De Duitse loopgraven beginnen al op het parkeerplaats, die er toen natuurlijk niet was, en zijn nog altijd in zeer

goed conditie en uiterst strategisch boven op de heuvel geplaatst. Als je niet oplet val je er met auto en al zo in. Opvallend verschil met de modelzooi in Vlaanderen is dat de loopgraven zijn uitgehakt in steen. Dit had voor en nadelen. Aan de ene kant gaven de rotsen betere bescherming tegen kogels, aan de andere kant eisten bij granaatbeschietingen de rondvliegende stukken steen veel slachtoffers.

Enkele meters van elkaar

De Franse loopgraven bevinden zich vlakbij,

De loopgraven in de Elzas zijn uitgehakt in de rotsen van de Vogezen. Dit is een Duitse loopgraaf op de achtergrond staat een kruis die de plek markeert waar een soldaat zijn leven verloor.

op bepaalde plekken op slechts een paar meter. Het is goed dat her en der borden zijn geplaatst die aangeven waar de Fransen zich bevonden want van de Franse linie is bijna niets meer te zien. Nu waren die natuurlijk ook in de aanval maar het bevestigt ook het huidige imago van de kwaliteit van de producten die worden geproduceerd door de beide naties. Al werd daar toen wel anders overgedacht, Duits spul was slecht en als je

kwaliteit wilde kocht je Engels of Frans.

Op bepaalde plekken staat een groot wit kruis met daarop een verhaal van die plek. Zo is bijvoorbeeld de tekst dat er een ene Jean op een plek in september 1915 is verdwenen op nog geen drie meter van zijn eigen loopgraaf en vijf meter voor die van de Duitsers. De woordkeuze geeft aan wat een hel het hier moet zijn geweest; hij streef niet, hij

Op het voormalig slagveld staan overal borden met informatie in het Frans, Engels en Duits.

Uitzicht vanaf de top van de berg waar de Duitsers zich hadden ingegraven. Hier is duidelijk te zien hoe steil de helling is waar de Fransen aanvielen.

verdween. Hoewel dit zich meer dan honderd jaar geleden voltrok blijven dit dramatische verhalen. Opvallend is dat niet alleen de Franse verhalen worden verteld, ook de belevenissen van de Duitse soldaten Klaus en Horst hebben hier een plaats.

Dat de Duitsers het redelijk goed voor elkaar hadden in hun loopgraven merk je pas als je er loopt. De linie bestond uit drie lijnen die slingeren door het terrein. Dat slingeren van de loopgraven was expres want zo richtte een voltreffer van een kanon maar beperkte schade aan. Daarbij is het makkelijker verdedigen als de tegenstander eenmaal in de loopgraven zijn aangekomen. De linies zijn regelmatig versterkt met bunkers waar de soldaten dekking konden vinden bij de langdurige beschietingen. De kwaliteit van de loopgraven is na honderd jaar nog goed, al ik zou er liever niet inzitten.

Verdwalen

Eenmaal in de loopgraven verdwaal je binnen een paar passen. Gelukkig zijn er drie routes goed aangegeven maar als je even niet oplet ben de weg kwijt en weet je echt

niet meer waar je bent. Toen wij uiteindelijk de uitgang hadden gevonden, te herkennen aan de grote Franse vlag, ging het museum net open. Hier kan je uniformen, wapens en andere uitrustingsstukken van beide partijen bekijken. Voor de entree hoef je het niet te laten maar als je al eens bij zo'n plek naar binnen bent geweest is het niet de moeite. Het bijzondere aan deze plek zijn de loopgraven. Het zijn er bijzonder veel en in uitzonderlijk goede conditie, de Duitse tenminste.

Le Linge is één van de vele plekken in Frankrijk waar het verhaal van de Eerste Wereldoorlog wordt verteld. Hoewel dit conflict enorme gevolgen heeft gehad op onze geschiedenis wordt hier het 'kleine' verhaal verteld van de soldaten zelf.

Je kan je hier goed voorstellen hoe het is geweest om in de loopgraven te moeten vechten en leven en dat was geen feest. Het maakt de gebeurtenissen uit die oorlog kleiner en menselijk. Dat maakt een bezoek aan de loopgraven bij zonder waarbij bij Le Linge het verhaal van de Duitse soldaten wordt verteld en dat siert de Fransen toch ook wel weer. 5++

Hunawihr ***

Ooiervaars en een vechtkerk

Hunawihr is één van de talloze mooie dorpen aan de 'Route des vins d'Alsace'. In eerste instantie waren wij niet erg onder de indruk van Hunawihr, maar na een middag waren we compleet om. Een interessant kerkje, rust en een hele ontzettende leuk dierentuintje met ooievaars gaven ons een erg leuke dag. Een aanrader!

Bij ons tweede bezoek naar de Elzas konden we het niet laten om Hunawihr nog een keer te bezoeken en dat viel ook niet tegen. Om het op zijn Michelins te zeggen: Hunawihr is de omweg waard!

De Elzas is een beetje een rare streek in Frankrijk. Ze spreken en doen daar heel Frans, maar de namen van de dorpen, steden en gerechten doen je toch denken dat je in Duitsland bent. Dat maakt het alles behalve vervelend, want de Elzas is historisch gezien het grensgebied tussen de twee grote culturen van West-Europa: Duitsland en Frankrijk.

Grensgebied

Als grensgebied kent de Elzas een nogal dynamisch verleden waarin oorlogen meer dan eens een ramp zijn geweest voor het gebied. Dankzij de strategische ligging en de goede bereikbaarheid door de Rijn, is de Elzas altijd in staat geweest om zich te herstellen. Ook nu is de Elzas een welvarende streek met voor Franse begrippen veel inwoners.

De Elzassers wonen in prachtige dorpen die redelijk dicht bij elkaar liggen. Wij komen vaak in de Cantal en daar moet je tientallen kilometers rijden om in het volgende dorp te komen. Zo niet in de Elzas, daar liggen de dorpen bijna tegen elkaar aan. Zo ligt Hunawihr tegen Riquewihr aan, ook een Plus Beaux Village de France, en het iets grotere

Hunawihr

- Kerkje
- Dierentuin
- Wandeltocht naar Riquewihr

Ribeauville ligt om de hoek. Lekker gezellig en knus tegen elkaar allemaal dus.

Fietsen en wandelen

Als je een fiets bij je hebt kan je het makkelijk fietsen. Er ligt zelfs een fietspad dat dwars door de wijngaarden loopt. Helaas hadden wij alleen een auto tot onze beschikking. Het is trouwens wel een idee om je auto te parkeren in Hunawihr en vervolgens naar Riquewihr te lopen want daar wil het wel eens druk zijn op de parkeerplaats.

Hunawihr is niet zo'n natural beauty als Riquewihr. Waar de buurgemeente het moet hebben van zijn prachtige huizen en de schilderachtige straatjes waar je direct voor valt, moet je voor Hunawihr een beetje je best doen om te begrijpen waarom het dorp op de lijst van de mooiste dorpen van Frankrijk staat.

Riquewihr

Het dorpje in de Elzas heeft zeker mooie huizen en straatjes, maar vergeleken met Riquewihr is het allemaal een beetje minder.

Minder zijn ook de toeristen want waar je een kilometer moet zoeken naar een parkeerplaats en het druk is in de straatjes, zie je hier niet veel mensen. Je kan heerlijk wandelen door de straatjes zonder dat je over de toeristen struikelt.

De voorzieningen zijn er dan ook minder. Er zijn wat restaurantjes, maar een bakker is er niet. De winkel van het dorp was tijdens ons bezoek dicht en het was ons niet duidelijk of het etablissement sowieso ooit nog zijn deuren zal openen.

Als je in Hunawihr bent is een bezoek aan het kerkje zeker de moeite waard want die is best interessant. Waar de meeste kerken in Frankrijk midden in het centrum staan, staat die van Hunawihr aan de rand van het dorp. Maar dat maakt het gebouw an sich niet zo bijzonder. Als je er op let dat valt het op dat de kerk een beetje hoger tussen de wijn-

ranken staat en dat is niet voor niets. Deze strategische ligging wordt nog eens onderstreept doordat het gebouw meer op een vesting lijkt dan op een kerk. Bovendien ligt om de kerk een stevige muur met slechts één ingang die ook nog eens behoorlijk is versterkt.

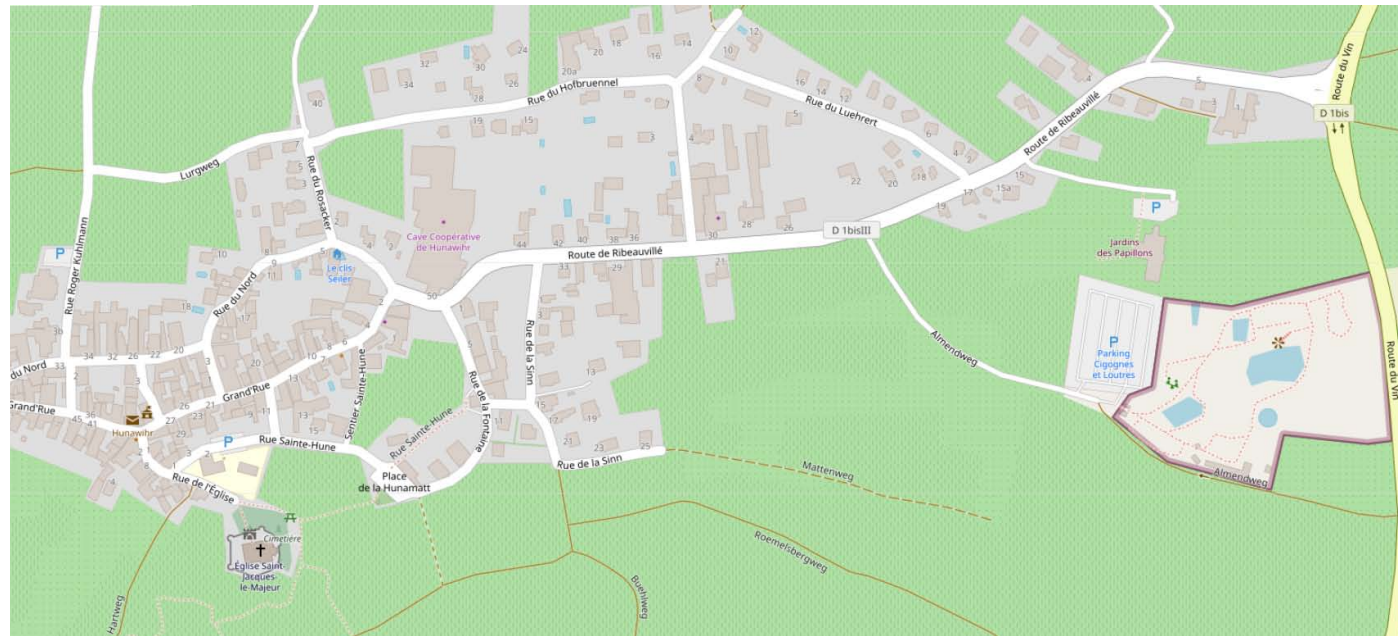
Duidelijk is dat dit een vechtkerk is, maar dat was vooral in het verleden, want nu lijkt alles vredig in de Elzas, al weet je het natuurlijk nooit helemaal zeker. Zeer opmerkelijk is dat de kerk nu zowel door protestanten als door katholieken wordt gebuikt. 's Ochtends wordt de katholieke eredienst gegeven in het koor, 's middags gebruiken de protestanten het schip.

Naast de leuke straatjes, het uitzicht op de wijngaarden en de omgeving heeft Hunawihr nog twee leuke attracties. Net even buiten het dorp ligt een vlindertuin en een kleine

De kerk bood naast zieleheil in het verleden ook veiligheid bij naderend onheil.

KAART VAN HUNAWIHR

Hunawihr ligt tussen Riquewihr en Ribeauvillé waar je makkelijk tussen de wijnranken naar toe kan lopen. De dierentuin ligt even buiten het dorp aan de route du vin Alsce

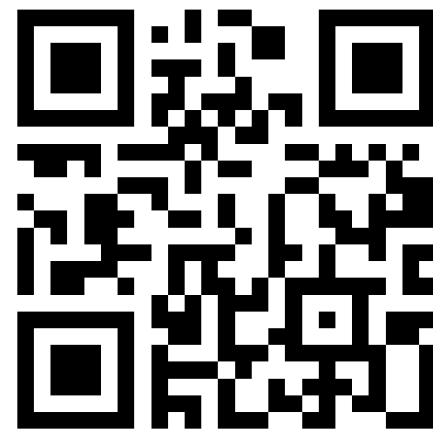
dierentuin met inheemse dieren. We zijn niet in de vlindertuin geweest, maar in de dierentuin hebben wij ons een hele middag uitstekend vermaakt.

Ooievaars

De Elzas heeft altijd veel Ooievaars aange trokken en is de vogel ook een symbool voor de streek. Maar hoewel de vogels worden gezien als de bringer van goed nieuws en een teken van welvaart, ging het in de jaren zeventig van de vorige eeuw niet goed met deze vogels in de Elzas. Door de jacht, vervuiling en de vele hoogspanningskabels nam de populatie in rap tempo af.

Om de ooievaars voor de streek te redden besloten een aantal vrijwilligers een park voor de vogels in te richten om zo de populatie in de Elzas te vergroten. En dat is gelukt want in 2013 zijn er meer dan duizend ooievaars door het park opgevoed en uitgezet.

Het park dacht, door de ooievaars drie jaar binnen te houden, de reislust van de dieren in te dammen. De jaarlijkse trek naar Afrika zorgde voor veel slachtoffers onder de vogels. Deze tactiek bleek een beperkt succes: sommige dieren blijven het hele jaar in de omgeving van Hunawihr, maar velen kunnen de trek naar het zuiden niet weerstaan en

Scan de code met je telefoon om naar de parkeerplaats bij de kerk te navigeren.

dan is het altijd maar afwachten of je ze in het voorjaar weer terugziet.

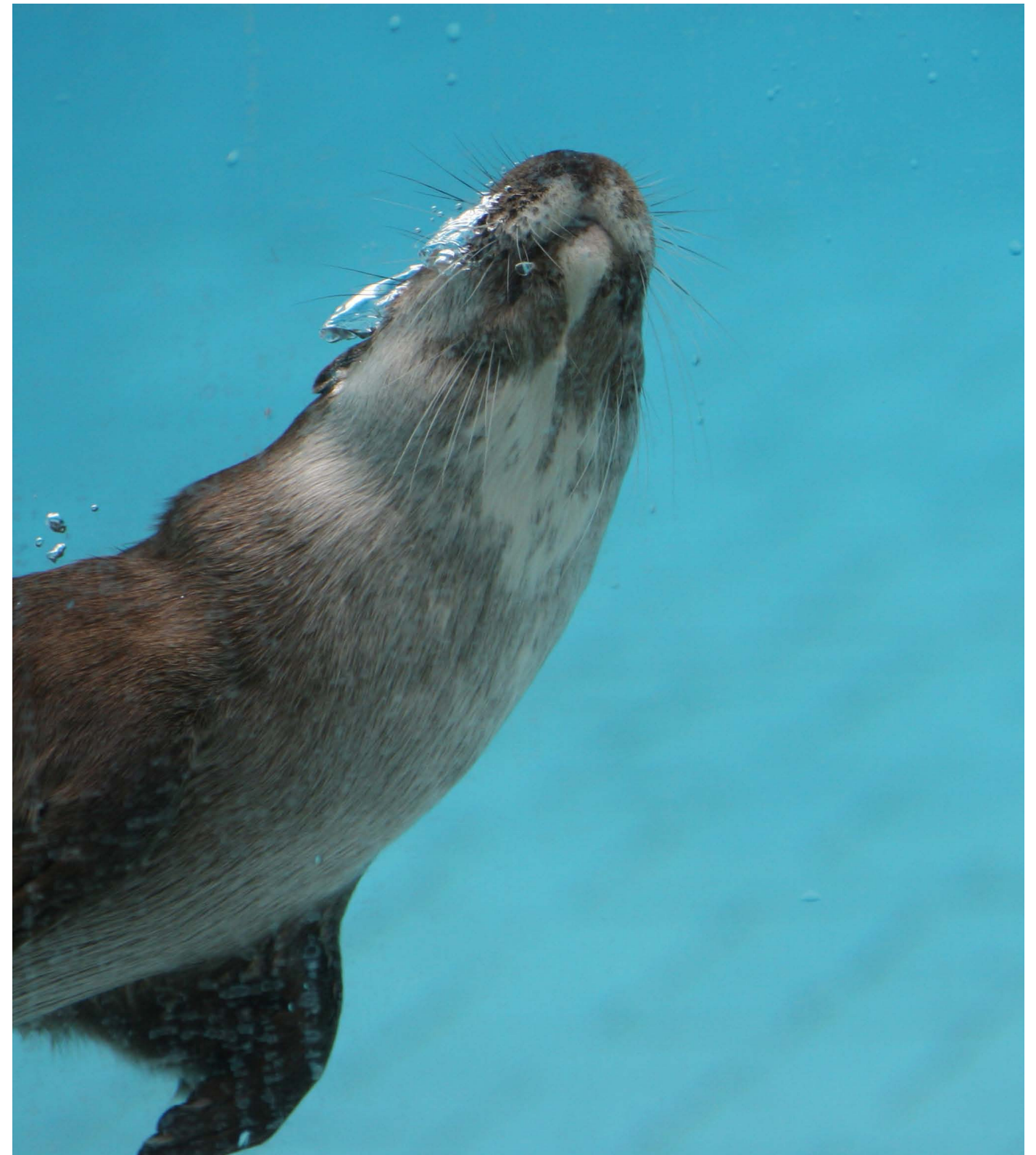
Wij bezochten in het voorjaar het park en hadden het geluk om ook jonge ooievaars te kunnen bekijken. In de middag kregen ze voer en dat is echt een prachtig gezicht. Naast ooievaars heeft het park zich nu tot doel gesteld om de dieren die in de Elzas zijn uitgestorven weer terug in de natuur te brengen. Zo is er nog een vrij nieuw onderkomen voor een otterfamilie. Tot slot be-

schikt het park over een prachtig rond bassin waarin in de middag een soort van show wordt gegeven met 'hoe jagen dieren op vis' als thema. Het is zeker geen dierschouw met verklede dolfijnen en opgedirkte walvissen. De dieren kunnen geen kunstjes en dat hoeft ook niet want dankzij de glazen wanden van het bassin kan je heel goed zien hoe de ver-

schillende jagers de vissen vangen.

In de omgeving

Hunawihr ligt midden in het wijngedebied van de Elzas. De bekende 'route des vins d'Alsace' loopt langs het dorp en deze route krijgt van de bekende Michelingids maar liefst drie sterren.

Naast ooievaars zijn in de kleine dierentuin ook andere dieren uit de streek te bekijken.

Route des Crêtes ****

Langs de toppen van de Vogezes

Er zijn meer Routes de Crêtes maar er kan er maar één de mooiste zijn en die ligt in de Elzas. In de groene gids krijgt hij drie sterren en hoewel wij al meerder keren de weg uit de Eerste Wereldoorlog hadden gereden, begrepen wij eigenlijk niet waarom. Tot we de route reden met mooi helder weer.

De Vogezen liggen ten westen van de Rijn is één van de middelgebergten van Frankrijk. Vanaf het Rijndal beginnen de bergen vrij plots en rij je redelijk steil omhoog tot ongeveer 900 a 1.000 meter. Vlak daarachter liggen de hoogste toppen van het gebergte. Deze blijven onder de 1.500 meter en zijn daarmee flink lager dan de Mont Ventoux, de maatstaf voor alle bergen. Wat ze in hoogte missen compenseren ze echter met uitzicht en landschap. Deze twee ingrediënten maken het hoogste gedeelte van de Vogezen een unieke en betoverend mooie plek.

Zwarte Woud en de Vogezen

De Vogezen vormde samen met het Zwarte Woud ooit een enorme bergketen dat het landschap van West-Europa voor een groot deel beheersde. Daar kwam zo'n dertig miljoen jaar geleden een einde aan toen Italië het nodig vond om tegen Europa aan te botsen en zo de Alpen onstonden. De enorme plaat waarop het oude gebergte lag brak en stortte voor een groot deel in. In de enorme gleuf die toen ontstond loopt nu de Rijn en splitst het nu de Vogezen met haar zuster Het Zwarte Woud in het oosten.

Allemaal leuke geologische informatie natuurlijk, maar wat moet je er allemaal mee? Welnu, als je op de toppen van de Vogezen

Route de Crête

- Hohneck
- Grand Ballon
- La Linge

staat en het is een beetje mooi helder weer dan kan je die allemaal zien. En dat zie je alleen als je het weet en dat is nu het geval zodat je nooit meer niet kan zien.

Hoe kom je nu bij deze toppen? Je kunt gewoon vanaf Colmar of Mulhouse de bergen in rijden en dan kom je er wel maar de mooiste route loopt lang de zogenaamde Route des Crêtes. Dit is een weg die is aangelegd door het Franse leger tijdens de Eerste Wereldoorlog om het zuidelijke front in de Elzas met het noordelijke te verbinden. Dat was makkelijk om de voorraden aan te vullen en soldaten af te lossen.

Deze weg liep vlak achter het front dat zich in de zone vlak voor het Rijndal lag. Het is daarbij goed om te beseffen dat Duitsland voor de Eerste Wereldoorlog iets groter was dan het nu is en Frankrijk een stukje kleiner. Duitsland had namelijk in de oorlog van 1870

Voor de Eerste Wereldoorlog behoorde de Elzas bij Duitsland en lag de grens een kilometer of dertig meer naar het westen. Dit is een oude grenspaal die de grens markeerde.

een groot deel van Elzas en Lotharingen van Frankrijk afgepakt. De grens lag aan het begin van de Eerste Wereldoorlog dus westelijker over de bergrug waar de Hohneck ligt. Het front lag iets oostelijker omdat de Fransen in tegenstelling tot het noordelijke front hier bij het begin van de oorlog de aanval hadden gekozen. Zoals veel aanvallen in dit bizarre conflict was ook deze doodgelopen en hadden beide legers zich ingegraven op de westelijke hellingen die het Rijndal markeren.

Het weer

Het weer speelt een belangrijke rol in de bergen en dat is niet anders in de Vogezen. De eerste keer dat wij de de Elzas bezochten was het begin mei en heeft het een week geregend. Dat is an sich niet erg in deze streek want er is genoeg te doen waar je geen goed weer voor nodig hebt.

Maar op de Route des Crêtes was het zicht toen minder dan vijftig meter en dan is er niet veel meer te zien dan asfalt met een rij bo-

men ernaast.

Omdat we ons niet lieten kisten door het slechte weer hebben we nog wel een poging gewaagd en zijn we naar het Lac Vert gereden. Dit kleine meer is te zien vanaf een uitkijkpunt op een paar honderd meter vanaf de weg. Je komt er na een kleine leuke

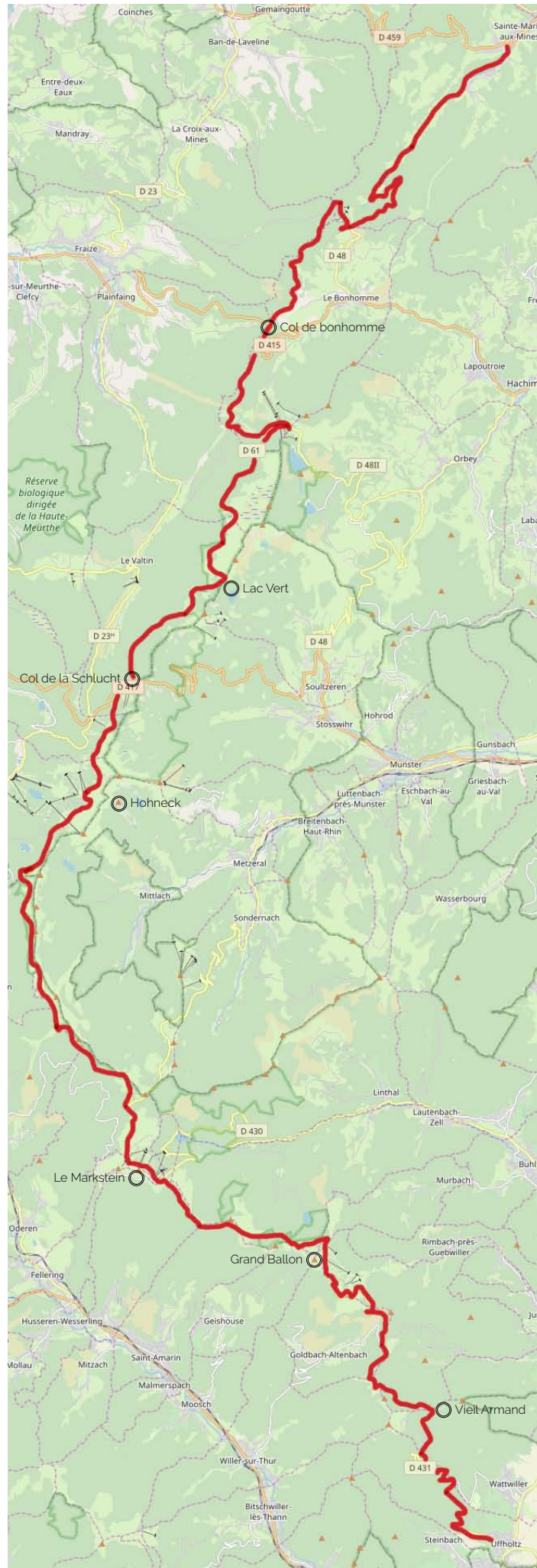
Goed weer maakt de route de Crêtes ineens veel leuker

wandeltocht door een vreemd landschap dat een beetje op onze heide lijkt. Eenmaal op het uitzichtpunt zagen we helemaal niets, of eigenlijk niets anders dan een grijze wolk.

Vijf jaar later was het zicht veel beter en lachte het Lac ons toe. Niet alleen het Lac maar heel de Route des Crêtes trakteerde ons op prachtige vergezichten over mooie

Vanaf de top van de Hohneck heb je bij mooi weer zicht op drie gebergtes; de Vogezen in het westen, het Zwarte Woud in het oosten en de Alpen in de zuiden.

KAART VAN DE ROUTE DE CRÊTES

De Route de Crêtes loopt vanaf Sainte-Marie-aux-Mines naar het zuiden naar Cernay. Het noordelijke gedeelte is het minst mooi en vanaf Col de Bonhomme wordt het landschap alleen maar mooier.

Voorals het hoge deel bij de Hohneck en de Grand Ballon is indrukwekkend mooi met uitzicht op het Zwarte Woud en de Alpentoppen. Langs de hele route zijn wandelroutes uitgezet. In de winter is de weg gesloten maar kan je er wel goed langlaufen en er zijn zelfs skipistes.

Scan de code met je telefoon om naar de parkeerplaats bij de Col de Bonhomme te navigeren.

landschappen. De weg loopt in het noorden door donkere bossen maar eenmaal hoger veranderen de bossen in een heide-achtig landschap maar dan met bergen met hier en daar een meertje.

IJstijd

Deze meren zijn een overblijfsel van de ijstijd en dat geldt ook voor de ronde toppen van de bergen. Enorme gletsjers van kilometers dik hebben de bovenkant van dit gebergte afgeschuurd en toen het eenmaal warm werd bleven er mooie ronde toppen over. Vandaar de naam van deze bergen; Ballons. In de dalen, die hier en daar heel steil zijn, vind je trouwens de oorspronkelijke punten van de bergen in vorm van grote bergen steen.

De meertjes in de Vogezen zijn ontstaan tijdens de ijstijd toen een gletsjer van kilometers hoog het landschap bedekte. De ronde toppen van de bergen zijn ook in die tijd ontstaan.

Grens met Duitsland

De Vogezen vormde in het verleden een natuurlijke barrière tussen Duitsland en Frankrijk die dankzij het strenge klimaat, in de winter kan het hier heel koud zijn, moeilijk begaanbaar was. Tegenwoordig vermaken we ons ook in de winter prima in de bergen en zijn er tal van skigebieden te vinden in de Elzas. Het stelt niet heel veel voor in vergelijking met de Alpen, maar je kan er toch leuk naar beneden glijden.

Het strenge klimaat was voor ons ook de reden om de Route des Crêtes tijdens de vakantie in mei te laten voor wat het was. Wat begon als een regeachtige rit eindigde bij de parkeerplaats bij de Hohneck in een flinke sneeuwbus. Er werd gewaarschuwd voor gladheid waardoor we maar zijn teruggekeerd naar onze gîte.

Het is de enige keer dat we door de sneeuw reden in mei maar het is altijd een bijzondere ervaring. Het kan er dus in mei nog beho-

lijk spoken. In de winter is de Route des Crêtes dicht en wordt een deel een langlaufparcours terwijl over andere delen skiërs over de weg naar beneden komen.

Ook een paar jaar later tijdens een nieuw bezoek aan de Elzas was het in eerste instantie niet veel beter. Het was herfst en de zon lachte ons toe in het Rijndal. Opgetogen reden we naar boven waar helaas een groot deel van de Route des Crêtes in de wolken lag.

Gelukkig had de zon die dag nog voldoende kracht om in de middag de bewolking weg te branden waardoor wij uiteindelijk op de Grand Ballon werden getrakteerd op een prachtig panorama. In het westen zie je de Vogezen en kijk je zo Frankrijk in, in het oosten ligt het Rijndal met daarachter het Zwarte Woud. Bij helder weer, en dat hadden wij, zie je in het zuiden de hoge alpen als een enorme vesting met de Mont Blanc als rechter wachttorens. ☞

Haut-Koenigsbourg ***

Het grootste droomkasteel van Europa

Wie ooit de Elzas heeft bezocht met de auto kan het kasteel van Haut Koenigsbourg nauwelijks gemist hebben. Op een kleine vijftig kilometer ten zuiden van Straatsburg staat het dominant bijna achthonderd meter boven het Rijndal te heersen. Daar staat het al sinds de dertiende eeuw, of eigenlijk er staat al sinds de dertiende eeuw een kasteel want het huidige exemplaar is gebouwd rond 1900 met het idee om een middeleeuws kasteel na te maken, maar dan nog middeleeuwer. Je zou het kunnen vergelijken met een Disneyland of de Efteling maar dan gebouwd voor de machtigste man van Duitsland; Keizer Wilhelm II.

Het kasteel Haut-Koenigsbourg is nauw verbonden met de streek en een bezoek is eigenlijk een must als je de Elzas wilt begrijpen. De geschiedenis en de huidige staat van het gebouw vertelt namelijk veel over deze streek. Het kasteel is oud, talloze malen van eigenaar veranderd, vervallen om vervolgens onherkenbaar gerestayreerd. De enorme vesting is goed toegankelijk en ook voor kinderen leuk. Je kijkt je ogen uit ook al is niet alles echt zo oud als het lijkt.

De Elzas ligt precies tussen Frankrijk en Duitsland in en dat is een zege want je kan er door handel enorm rijk worden. Het kan ook een ramp zijn wanneer de grote twee landen elkaar dwars zitten want de kans is groot dat ze de streek uitkiezen als slagveld met alle nare gevolgen van dien.

Late middeleeuwen

De Elzas heeft het allemaal meegemaakt. In de tweede helft van de middeleeuwen begon de ellende al toen de Keizer van het Heilige Roomse Rijk (Duitsland) zijn oog liet vallen op de streek. De Elzas bestond toen uit tal van kleine losse heerlijkheden waarvan er een aantal in handen vielen van de keizer. Om zijn macht kracht bij te zetten liet hij her en der kastelen bouwen waaronder één op de rots van Haut-Koenigsbourg.

In de late Middeleeuwen verdampte de

Haut-Koenigsbourg

- Tuin
- Ontvangstruimte
- middeleeuwse sfeer!

macht van de keizer en ontstonden er in de Elzas een tiental kleine staatjes. Ondertussen had de andere machtige vorst van West-Europa, de Franse koning, ook zijn oog laten vallen op de streek. Gedurende anderhalve eeuw hebben de kleine staatjes, denk aan het huidige Andorra of Liechtenstein, de Fransen buiten de deur weten te houden maar aan het einde van de zeventiende eeuw lukte het Lodewijk XIV toch om de Elzas bij Frankrijk te voegen.

Voor Haut-Koenigsbourg betekende de Franse overheersing een tijd van verval. Het kasteel was lang de uitvalsbasis van een bende roofridders geweest waarna het in handen viel van de Habsburgers die wij kennen als keizers van Oostenrijk en natuurlijk als overheersers van de Nederlanden. Nadat Frankrijk de Elzas had ingelijfd verlieten de bewoners het gebouw, raakte het zijn militaire functie kwijt en werd het al snel een ruïne. Eeuwen lang lag de vervallen bucht over de berg die over het Rijndal uitkijkt.

Bij Duitsland

Aan het einde van de negentiende eeuw wisselde de Elzas weer van nationaliteit. Dat gebeurde tot aan 1945 maar liefst vier keer. In 1870 viel Pruisen Frankrijk binnen, maakte korte metten met het Franse leger om vervolgens in de spiegelzaal van Versailles Duitsland tot een eenheid uit te roepen.

Frankrijk kreeg een redelijke milde vrede opgelegd maar het besluit om zowel de Elzas als Lotharingen bij de nieuwe Duitse natie te voegen viel heel erg slecht. Het verlies van deze twee streken was een diep litteken bij de Fransen en het gevoel van onmacht was één van de vele oorzaken van de Eerste Wereldoorlog die in 1914 zou uitbreken.

In de Elzas zelf was lang niet iedereen blij

met de Duitse overheersing gezien het feit dat meer dan 160.000 inwoners verhuisden naar Frankrijk. Waarmee niet is gezegd dat iedereen tegen de Duitse overheersing was. De meerderheid bleef gewoon in de streek wonen. Een van de grotere steden, Selestad, vond het in ieder geval nodig om een gebaar te maken aan hun nieuwe vorst en schonk in 1899 Haut-Koenigsbourg aan Keizer Wilhelm II.

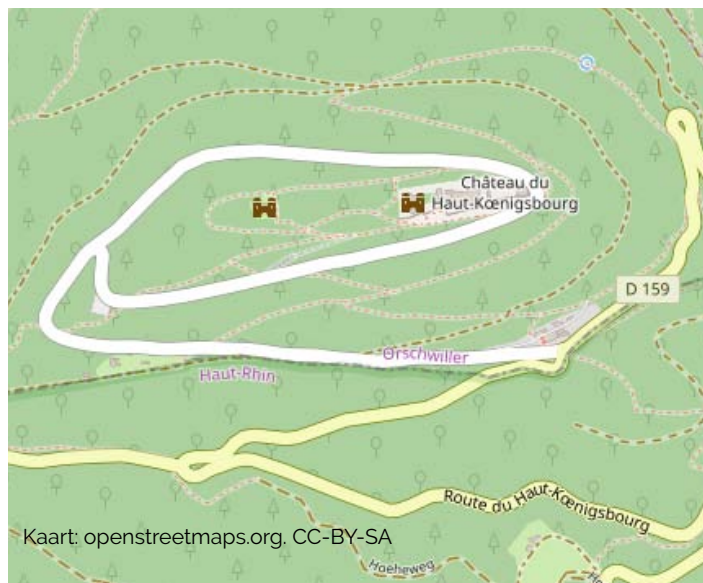
Kado voor de Keizer

De staat van de vesting moet op dat moment dramatisch zijn geweest want het was bijna twee eeuwen onbewoond geweest en mischien was dat ook wel de boodschap die ze aan Berlijn wilde geven. Hoe dan ook was de keizer er blij mee en besloot de ruïne eens flink aan te pakken. De Berlijnse architect

Het kasteel is een prachtig voorbeeld van neo-gotiek en dat is indrukwekkend en interessant.

KAART VAN HAUT-KOENIGSBURG

Scan de code met je telefoon om de grote parkeerplaats bij het kasteel in maps te openen

Ebhardt, de Duitse versie van Cuypers, werd aangesteld en na elf jaar werd het droomkasteel opgeleverd aan de keizer. Het had wat gekost maar dan had je ook een kasteel die middeleeuwer was dan ze in de middeleeuwen ooit hebben kunnen bouwen.

Unieke sfeer

Kosten noch moeite werden gespaard om het nieuwe gebouw oud te laten lijken en die unieke middeleeuwse sfeer te geven. Zo werden tot de verbijstering van de Elzassers de koperen dakgoten door de arbeiders net zo lang beklopt zodat er voldoende deuken en putten in zaten waardoor het leek dat het er al eeuwen stond.

Wilhelm II vond het kasteel prachtig maar zat tien jaar later in huis Doorn

Wilhelm II maakte het allemaal niet uit en was heel blij met het resultaat van dit kostbare project. De ironie van de geschiedenis is dat het hele gebied inclusief het droomkasteel nog geen tien jaar later weer bij Frankrijk zou horen en dat de wereld van de keizer na vier jaar Eerste Wereldoorlog compleet verdwenen zou zijn.

Dit verleden maakt Haut-Koenigsbourg een

uitzonderlijk gebouw dat je bij een bezoek aan de Elzas niet mag missen. Een bezoek maakt het alleen al leuk om je af te vragen hoeveel van de bezoekers zich beseffen dat het geheel helemaal niet uit de Middeleeuwen komt. Daarbij is het natuurlijk interessant om te zien hoe de adellijke cultuur uit de negentiende eeuw wilde leven.

Adel van de negentiende eeuw

Het is een cultuur die nu kennen uit bijvoorbeeld Downton Abbey. De onbezorgdheid, de kinderlijke smaak en fantasie en het totaal ontbreken van verantwoordelijkheidsbesef is een cultuur die ver van ons staat. In Downton hebben ze het trouwens wel door dat de tijden aan het veranderen waren.

Haut-Koenigsbourg is zoals het er nu staat precies gebouwd op het punt waarop deze hoogmoed zijn piek bereikte vlak en voor de catastrofe die Europa en de wereld voorgoed zou veranderen.

Wie Europa wil begrijpen kan niet om Haut-Koenigsbourg heen op nog geen vijftig kilometer van Straatsburg waar eens per maand ons Europees Parlement zetelt in hun eigen droompaleis.

En daarbij hoort natuurlijk ook het inleven en genieten van het droombeeld dat werd geschapen van de middeleeuwen, heerlijk! Kitsch maar wel lekker. Als je in de buurt bent zou ik zeker even een kijkje nemen! 📍

Eén van de vele versieringen in het interieur van het kasteel.

Mittelbergheim *

Wijndorp in de Elzas

Mittelbergheim ligt langs de 'Route des vin d'Alsace' aan de voet van de Sainte-Odile, de berg van de patroonheilige van de Elzas. Het dorp vormt een prachtige eenheid met de omgeving waar wijngaarden het landschap domineren. Naast het prachtige landschap kan je hier natuurlijk genieten van de wijn die rondom het dorp wordt verbouwd.

Eén van de wijnhuizen in het dorp

Wij bezochten het dorp in de herfst en dan is de streek waarschijnlijk op zijn mooist. De wijngaarden zijn dan diep rood gekleurd als je net als wij het geluk hebt van mooi weer dan worden deze belicht door een heldere zon. De rit tussen de wijngaarden naar het dorp was prachtig en de verwachtingen van het dorp stegen dan ook met de minuut.

Eenmaal in het dorp viel het eigenlijk allemaal een beetje tegen. Ik kan het moeilijk duiden want er zijn zeker mooie huizen, een niet al te mooie kerk maar het is er gewoon niet zo gezellig.

Ik denk dat het vooral met de vorm van het dorp te maken heeft. Zo is er niet echt een centraal punt zoals een mooi plein waar je even lekker kan zitten en genieten van de huizen. Er zijn wel mooie straatjes maar die zijn toch net niet zo schilderachtig als je zou

Mittelbergheim

- Oude oliemolen
- Pad door de wijngaarden
- Straatjes en plein

verwachten in een Plus Beaux Village de France.

Het kan ook te maken hebben dat op de middag van ons bezoek er niemand op straat was. Het dorp leek compleet uitgestorven en werkelijk alles was dicht. Nu waren we er niet in de zomer en dan is het wellicht anders, maar het was toch een mooie dag in de herfst en andere dorpen zoals Keyserberg was wel van alles te doen. We keerden na een wandeling door het dorp een beetje teleurgesteld terug naar onze gîte.

Wijnbouw

Toch ligt het dorp erg mooi tussen de wijnranken. De wijnbouw is al heel oud in Mittelbergheim. Volgens de bronnen werd hier al door de Romeinen druiven verbouwd om het edele vocht te produceren. Uit die tijd in het dorp niets meer te vinden maar op het centrale pleinstaan prachtige huizen in renaissance stijl. Verder heeft Mittelbergheim twee kerken, een katholieke en een protestantse. Dat is voor Nederlanders niet echt iets bijzonder, maar in Frankrijk zie je dat niet heel vaak. Behalve dan weer in de Elzas waar in bijvoorbeeld Hunawihr zelfs twee verschillende diensten in één kerk worden gegeven.

Vanaf het dorp heb je een prachtig uitzicht over de wijngaarden waar met name de Sylvaner druif wordt verbouwd. Deze had in het verleden niet zo'n goede naam omdat de kwaliteit van de wijn niet altijd even goed is.

Uit ervaring kan ik vertellen dat de Sylvanerwijn uit de Elzas goed te doen is. Proeven die

Mittenbergheim ligt prachtig tussen de wijnranken waar vooral de Sylvaner wordt verbouwd

je in één van de vele cave's die elk hun eigen gesmeden uithangbord hebben.

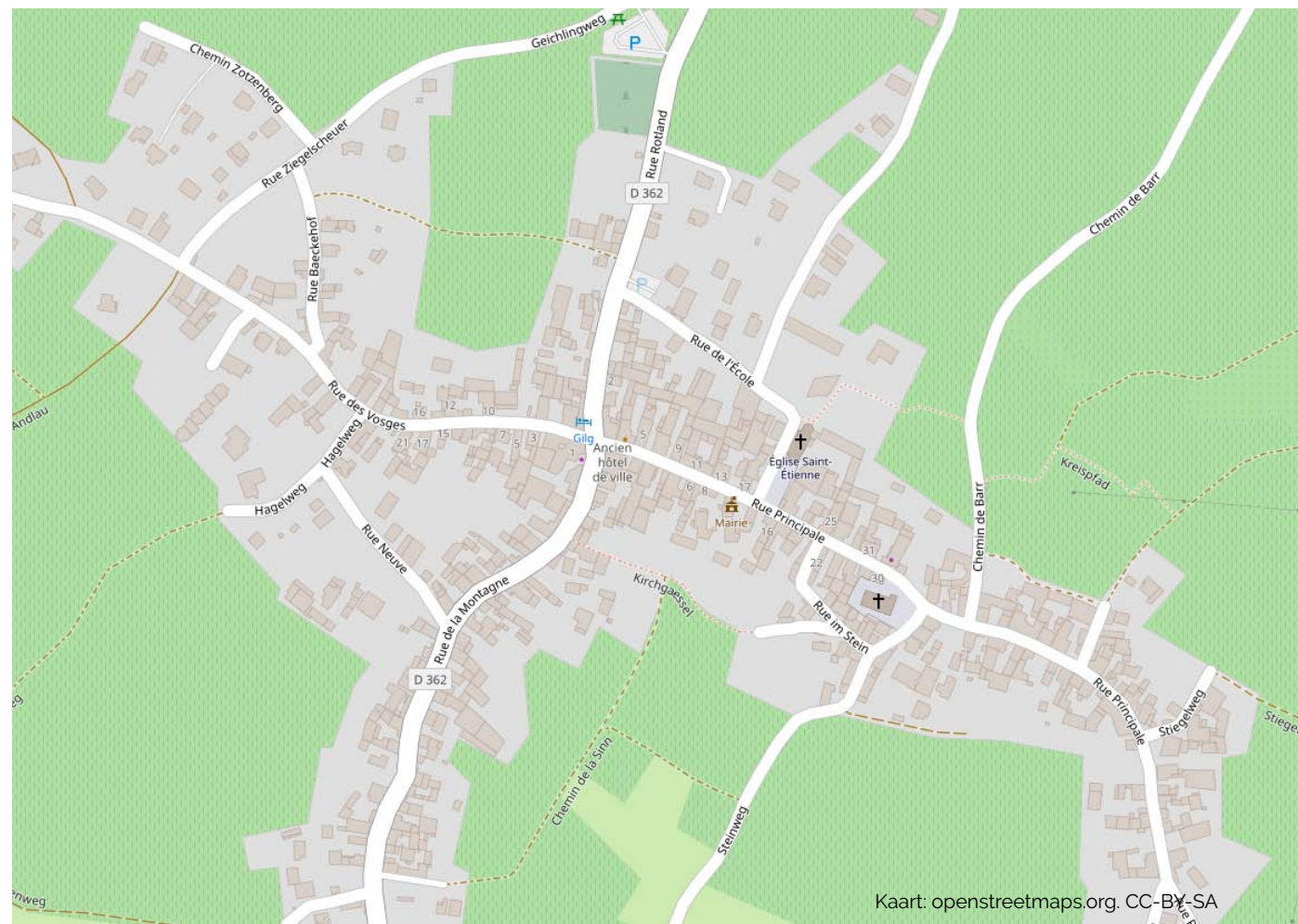
Mont Sainte-Odile

Een bezoek aan Mittelbergheim is niet compleet met een beklimming van de Mont Sainte-Odile. Deze berg met zijn begroeide

Het uitzicht op de wijnranken en de bergen vanuit het dorp

KAART VAN MITTELBERGHEIM

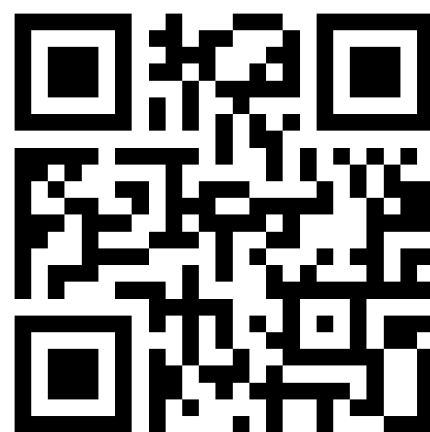

Het dorp ligt tussen Selestat en Straatsburg

kliffen van zandsteen speelt een belangrijke rol in de geschiedenis en de identiteit van de streek. De naam dankt de berg aan de patroonheilige van de Elzas die in de zevende eeuw hier stierf.

Het is echter duidelijk dat de berg voor het christendom al een plek was voor mystiek en geloof. Sinds de elfde eeuw staat er een klooster en die is zeker de moeite waard om te bezoeken. Het uitzicht vanaf het terras van het klooster over het Rijndal is indrukwekkend.

Mittelbergheim is een mooi dorp en misschien net iets mooier dan het gemiddelde Elzasser dorp. Toch zou ik er niet voor omrijden. Tenzij je dol bent op Sylvanerwijn want dan zit je hier op goede adres. In één van de vele wijnhuizen kan je uitstekend proeven en dat is sowieso een activiteit die je niet mag missen als je in Elzas bent. Ben je toch al in de buurt dan zou ik wel even langsrijden. 🍷

Scan de code met je telefoon om naar de parkeerplaats in het centrum van het dorp te navigeren

Het dorp heeft prachtige straatjes zoals deze met een leuke boog.

Riquewihr ***

De mooiste vakwerkhuisen van de Elzas

Riquewihr is één van de prachtige dorpen die als een parelketting langs de 'route de vin d'Alsace' liggen. Riquewihr is daar ongetwijfeld één van de mooiste van.

Riquewihr ligt fantastisch tussen de wijngaarden, heeft prachtige straatjes en pleintjes met vakwerkhuisen en wordt voor een groot deel omringt door verdedigingsmuren. Of eigenlijk de stadsmuren, want Riquewihr is officieel een stad, omdat het in 1320 stadsrechten kreeg.

Riquewihr

- Musée du Dolder
- Wandeling door de wijngaarden
- Vinstub

Het is eigenlijk een wonder dat er in Riquewihr zoveel oude huizen staan, want de Elzas is nogal eens het toneel geweest van oorlog. Maar het is het dorp in het oosten van Frankrijk steeds weer gelukt buiten het strijdgevoel te blijven, waardoor we nu goed kunnen zien hoe een wijndorp in de Elzas er in het verleden uit heeft gezien.

In Riquewihr vind je dan ook de best bewaarde vakwerkhuisen van de Elzas. Alleen in Colmar en in Straatsburg zijn er nog meer te zien, maar dat zijn dan ook echt grote steden.

Het dorp is niet buiten de aandacht van de toeristen gebleven. Jaarlijks bezoeken meer dan twee miljoen mensen Riquewihr en dat is heel veel voor zo'n klein stadje. Het kan in de zomer dan ook akelig druk zijn. Als je de auto al kwijt kunt dan zul je je tussen de nauwe straatjes en steegjes moeten wringen. Niet echt een recept om van een dorpje te genieten, maar het is het toch wel waard. Als je goed ter been bent is het aan te raden om de auto in het buurdorp Hunawir te parkeren en

dan naar Riquewihr te lopen door de wijngaarden. Het is een wandeling van iets meer dan een kilometer en de moeite waard.

Het dorp ligt tegen de bergen van de Vogesen aan en loopt een beetje omhoog. De rue Charles de Gaulle, de hoofdstraat, loopt tegen de berg op tot de toegangspoort, de Dolder. De toegangspoort is gebouwd in de dertiende eeuw en vervolgens de eeuw daarop flink verbouwd.

Dolder

De toren is een bijzonder bouwsel. Hij is redelijk hoog en is gebouwd bovenop de stadspoort, een constructie die je wel meer ziet in de Elzas. Hierdoor lijkt de Dolder op poten te staan. Het vakwerk dat in de toren is verwerkt zorgt voor een fraai plaatje.

Vakwerk kom je wel vaker tegen in Europa, maar het vakwerk in de Elzas heeft een bijzonder verhaal. Opvallend is dat er verschillende kleuren worden gebruikt en dat had vroeger een betekenis. Aan de kleur van het

KAART VAN RIQUEWIHR

Rondom het oude centrum loopt een weg met veel parkeerplaatsen. Volg deze weg en met een beetje geluk vind je hier op drukke dagen een plekje voor je auto.

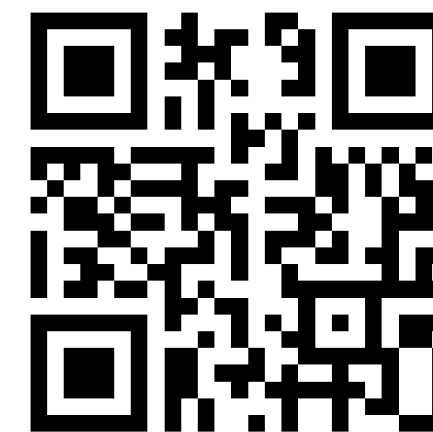
vakwerk kan je het beroep of de religieuze voorkeur van de bewoners aflezen. Zo was een viswinkel blauw, had een bakker geel vakwerk en maakte protestanten hun huis rood.

Museum

In de toren is een museum te vinden waar, hoe verbazingwekkend, je meer kan leren over de verdedigingswerken van het dorp en de militaire geschiedenis van Riquewihr. Je kan de toren helemaal beklimmen, zodat je een prachtig uitzicht hebt over het dorp en de omliggende wijngaarden.

Helaas voor ons was het dicht toen wij er waren. Het weer was ook niet echt fantastisch dus we hadden sowieso niet veel van het uitzicht kunnen genieten.

Naast de toren staat een mooie fontein en

Scan de code met je telefoon om naar de parkeerplaats bij het zwembad te navigeren. Vanaf daar rij je makkelijk de P-ring op.

daarnaast is er zowaar nog een museum. Het stikt ervan in Riquewihr. Ook dit exemplaar is gevestigd in een toren en heeft als thema martelen. Daar moet je maar zin in hebben en het is ook niet echt ons ding en we hebben het maar gelaten.

Eten en drinken

Voor de innerlijke mens is Riquewihr, maar ook de andere dorpen eromheen, erg goed. Er zijn tal van restaurants waar je voor een

redelijke prijs goed kan eten. De Elzas heeft zijn eigen gastronomie die heel anders is dan de rest van Frankrijk. Zo zijn ze er dol op zuurkool, choucroute, die anders is dan wij in Nederland gewend zijn.

De aardappelen en de zuurkool worden niet gemengd maar op een grote schaal opgediend waar allerlei stukken spek, worst en ander vlees worden geserveerd. Zwarte kost maar heerlijk na een flinke wandeling met

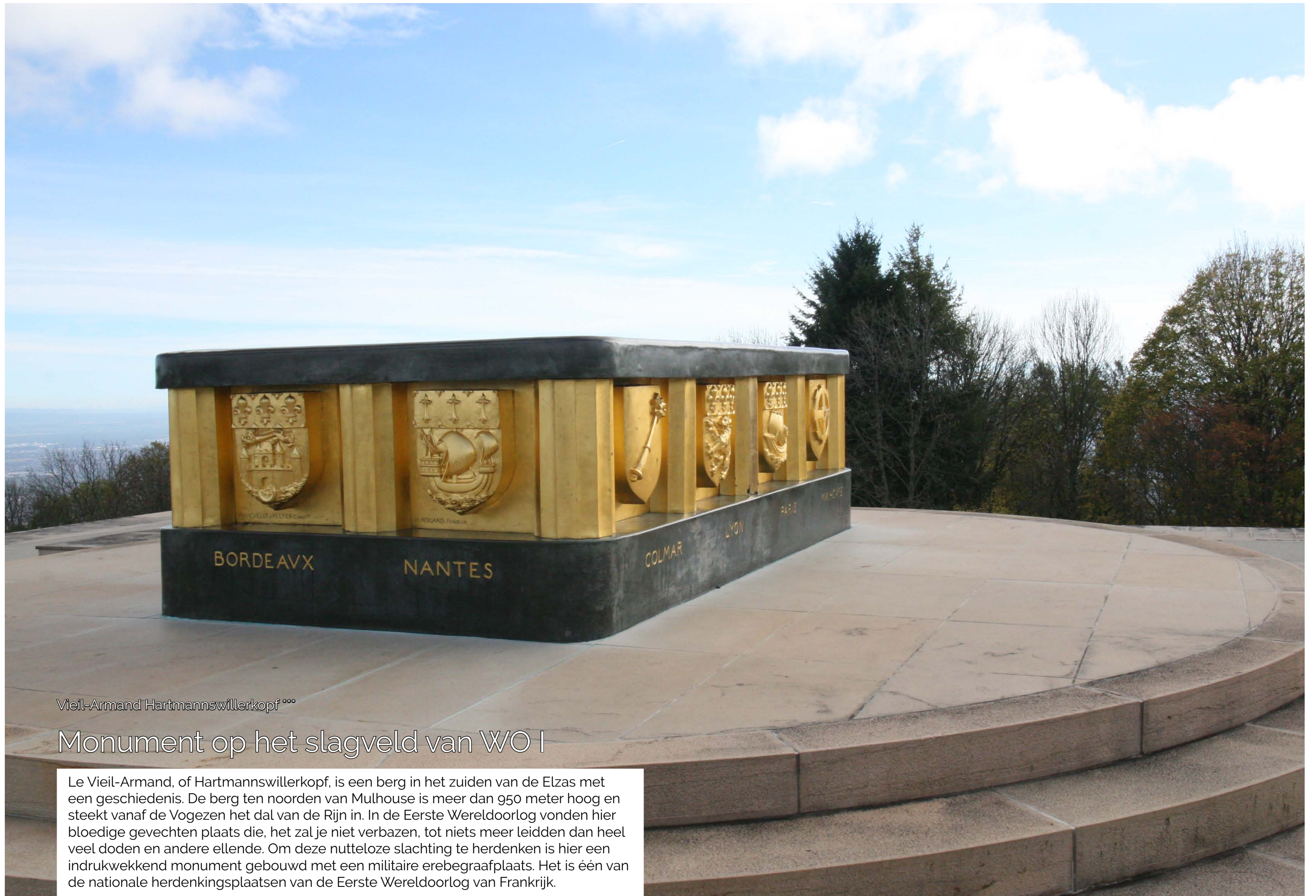
een glas witte wijn, uit de Elzas natuurlijk.

Flammkuchen

Is zuurkool niet jouw ding, dan kan je genieten van tal van andere streekgerechten. Heel Frans is de foie gras, die je eigenlijk niet mag eten van de dierenliefhebbers, maar wel heel lekker is. Lichter voor de maag is de flammkuchen. Een soort van kruising tussen pizza en quiche en erg goed tijdens de lunch. Maar er zijn nog tal van andere lekkernijen te krij-

gen in de Elzas. Je raakt niet uitgegeten daar! Dit alles consumeer je in een gezellige Winstub. Waar dit goede voedsel natuurlijk wordt gecombineerd met een heerlijk fris Elzas wijntje.

Of bier, want in tegenstelling tot de veel streken in Frankrijk, kunnen ze in de Elzas wel goed bier brouwen. Duitsland is dan ook echt heel dichtbij, op nog geen uurtje rijden om precies te zijn. ☞

Vieil-Armand Hartmannswillerkopf ***

Monument op het slagveld van WO I

Le Vieil-Armand, of Hartmannswillerkopf, is een berg in het zuiden van de Elzas met een geschiedenis. De berg ten noorden van Mulhouse is meer dan 950 meter hoog en steekt vanaf de Vogezen het dal van de Rijn in. In de Eerste Wereldoorlog vonden hier bloedige gevechten plaats die, het zal je niet verbazen, tot niets meer leidden dan heel veel doden en andere ellende. Om deze nutteloze slachting te herdenken is hier een indrukwekkend monument gebouwd met een militaire erebegraafplaats. Het is één van de nationale herdenkingsplaatsen van de Eerste Wereldoorlog van Frankrijk.

Vanaf het toegangspad wordt je blik naar het monument getrokken.

Wij bezochten Vieil-Armand tijdens een autorit langs de Route des Crêtes dat ook een product van de Eerste Wereldoorlog is. Deze weg werd tijdens dit conflict aangelegd om de Franse troepen te bevoorraden. Geboren uit ellende maar nu is het een prachtige weg door de betoverende natuur van de Vogezen.

Een aantal plekken langs de Route des Crêtes herinneren nog aan de strijd die hier aan het begin van de twintigste eeuw werd gestreden. Vieil-Armand is veruit de grootste en indrukwekkendste daarvan.

Wij waren een uurtje eerder al gestopt bij Le Linge, een andere plek in de Vogezen waar flink is gevochten, en stonden plots voor dit monument.

Mijn reisgenoten hadden er eigenlijk geen zin in maar ik wilde toch even kijken. En dat bleek

Vieil-Armand

- De crypte
- Begraafplaats
- Het 'altaar van het vaderland'

de moeite waard. Dus toch maar even snel terug naar auto om te melden dat dit een interessante plek was waarna we met twee hongerige pubers de plek bezochten.

Geschiedenis van Hartmannswillerkopf

Wat is hier gebeurd? In 1915 vonden hier een serie van bloedige gevechten plaats maar daar leek het in de begin van de oorlog niet naar.

Hoewel er in de Elzas al vanaf het begin van de oorlog stevig is gevochten bleef het in eerste instantie rustig op de Hartmannswil-

lerkopf. De Elzas behoorde vanaf 1871 tot het Duitse Keizerrijk en in tegenstelling tot het front in België en Noord-Frankrijk was Frankrijk hier de aanvallende partij. Het resultaat was overigens niet anders; ook hier kwam tot een patstelling met een onbeschrijflijke portie ellende.

Het Franse aanvalsplan, plan XVII genaamd, had tot doel om Elzas en Lotharingen zo snel mogelijk te heroveren op de Duitsers. En dat hebben ze geprobeerd en wel sneller dan de Duitsers. Het was namelijk het Franse leger dat als eerste aanviel in de oorlog en daarin was het ook succesvol ook. Binnen vier dagen na de Duitse oorlogsverklaring op 4 augustus 1914 hadden de Fransen Mulhouse al in de handen om het twee dagen later weer te verliezen om het op 14 augustus weer te heroveren.

Als je het zo leest zijn eerste weken het omgekeerde wat je van de Eerste Wereldoorlog verwacht; Frankrijk valt aan en er is

Het was Frankrijk dat in 1914 als eerste de aanval inzette en dat gebeurde in de Elzas

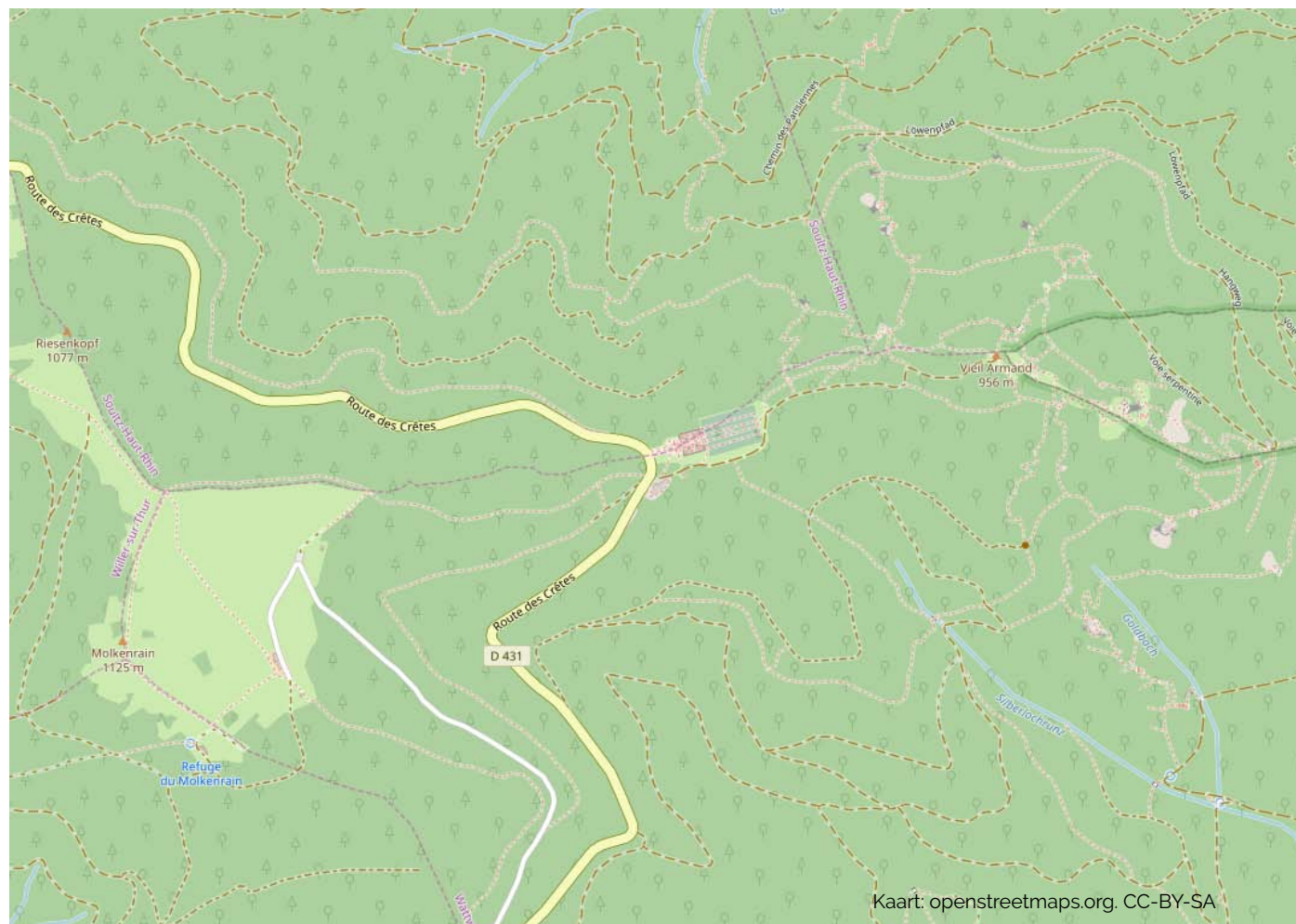
een dynamische front. Dat verandert met de enorme Duitse aanval op België en Noord-Frankrijk.

Met dit offensief hoopt Duitsland direct Parijs te veroveren en zo Frankrijk een knock-out te geven en dat lukt bijna. In een uiterste po-

De crypte wordt bewaakt door deze strenge engelachtige beelden.

KAART VAN VIEIL-ARMAND HARTMANNSWILLERKOPF

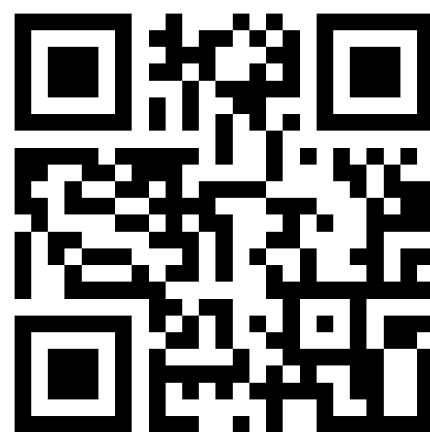
Het voormalig slagveld ligt in het zuiden van de Vogezen net even boven Mulhouse.

ging werd het Duitse gevaar aan de rivier de Marne door het Franse leger gestopt. Ook de Franse troepen in de Elzas werden ingezet om de hoofdstad te verdedigen waardoor de aanval in het oosten compleet tot stilstand kwam.

Na de slag om de Marne begonnen de legers zich in Noord-Frankrijk en België in te graven en ontstond ellende wat wij kennen van de Eerste Wereldoorlog. Nadat het front in het noorden was gestabiliseerd werd de strijd in de Elzas weer opgepakt en probeerden beide partijen strategische plekken te bezetten, waaronder de Hartmannswillerkopf.

Slag om de Hartmannswillerkopf

De Hartmannswillerkopf is een uitloper van de Vogezen, is ruim 950 meter hoog en overziet het dal van Rijn. Je hoeft geen militair genie te zijn om te zien dat deze plek strategische waarde heeft. Toch beginnen gevech-

Scan de code met je telefoon om naar de parkeerplaats te navigeren

ten hier pas in december 1914 wanneer het Franse leger de plek even ten westen van de top waar nu de erebegraafplaats is, in bezit neemt. De Duitsers graven zich vervolgens in. Wat volgt is een bloedige strijd die een jaar zou duren.

Omstandigheden

Een oorlogsgebied is nooit grappig maar de omstandigheden waren hier wel uiterst slecht. Net als in het noorden waren er loopgraven die hier uit het steen werden gehakt. De rotsige ondergrond zorgde voor extra gevaar omdat bij artilleriebeschietingen de steensplinters in het rond vlogen. Ook het klimaat maakte het vechten moeilijk; in de winter was het bitterkoud.

Door de hoogteverschillen was het een behoorlijke uitdaging om de soldaten van voorraden te voorzien. De Fransen maakten gebruik van nieuwe Route des Crêtes terwijl de Duitsers vanuit het dal een spoorweg en zelfs twee kabelbanen aanlegden.

Eind 1914 probeerden de Duitsers de complete berg te veroveren en dat lukte met veel moeite. Het Franse leger sloeg vervolgens terug en joeg de Duitsers weer terug naar hun stellingen. Hierop volgde weer een Duitse tegenaanval en daarmee was het patroon voor de komende 12 maanden gezet.

Als de ene partij terrein won, dan veroverde de ander dat weer bij een tegenaanval. Telkens ten koste van veel mensenlevens. Begin 1916 waren beide partijen niets opgeschoten en was de situatie grofweg hetzelfde als een jaar eerder. Hoewel er bijna dagelijks nog slachtoffers vielen bleef deze patstelling zo tot het einde van de oorlog in 1918. Beide partijen hebben na 1916 niet meer geprobeerd om terreinwinst te behalen. Een verstandige zet maar dat hadden ze een jaar eerder ook kunnen bedenken natuurlijk.

Hoeveel slachtoffers hier zijn gevallen is niet helemaal duidelijk. Vlak na de oorlog werd er

Binnen is een crypte met een altaar voor drie verschillende religies. In het midden liggen onder een enorme deksel de stoffelijke resten van duizenden soldaten die hier zijn gevallen.

gesproken van zestigduizend, nu wordt het aantal gesneuvelden op de helft daarvan geschat. Dat blijft erg veel en als je over de berg loopt valt het op dat het terrein niet zo heel groot is. Het is ongelooflijk dat hier zoveel soldaten het leven hebben gelaten.

Hoewel redelijk bombastisch heeft het monument ook een zekere schoonheid

Monument

Om deze ellende te herdenken is op deze plek een nationaal monument gebouwd en dat is best indrukwekkend. De aankomst is dat echter niet. Als je vanaf het noorden aanrijdt dan sta je na een bocht ineens voor allerlei geparkeerde auto's. Vanaf de weg loop je over een pad dat een beetje in de grond verdwijnt.

Aan beide zijde is een lage muur van natuursteen met daar boven een aarde wal. Het geeft je direct een beklemmend gevoel wat je natuurlijk associeert met de loopgraven die hier een kilometer verderop nog steeds zijn. De lijnen om je heen wijzen naar het monument aan het einde van het pad en dat maakt de entree imposant.

Aan het einde van het pad, en het verdwijnpunt, staat het monument dat zich voor een groot deel onder de grond bevindt. De gevel is van glas en natuursteen waarbij horizontale lijnen domineren. Twee nogal plumpe zuilen met daarachter een ijzeren hek waar de ingang zich bevindt.

In het brede fries boven de ingang staat in grote gouden letters 'Hartmannswillerkopf' met de jaartallen van de Eerste Wereldoorlog daarnaast. Daarboven staat iets verder op een enorm terras het bronzen 'Autel de la Patrie' ofwel 'het altaar van het vaderland' dat ook met goud is versierd. Aan de zijkanten van het portaal staan twee grote

ge vleugelde figuren die gewapend met een zwaard de boel bewaken.

Binnen loopt het pad door naar een trap met aan het einde een zaal. In het midden hiervan ligt een enorme bronzen schild. Hieronder is de crypte waar de stoffelijke resten van ongeveer twaalfduizend soldaten die hun leven lieten op deze berg. In de zijkanten bevinden zich drie kapellen; één voor katholieken, één voor protestanten en één voor joden.

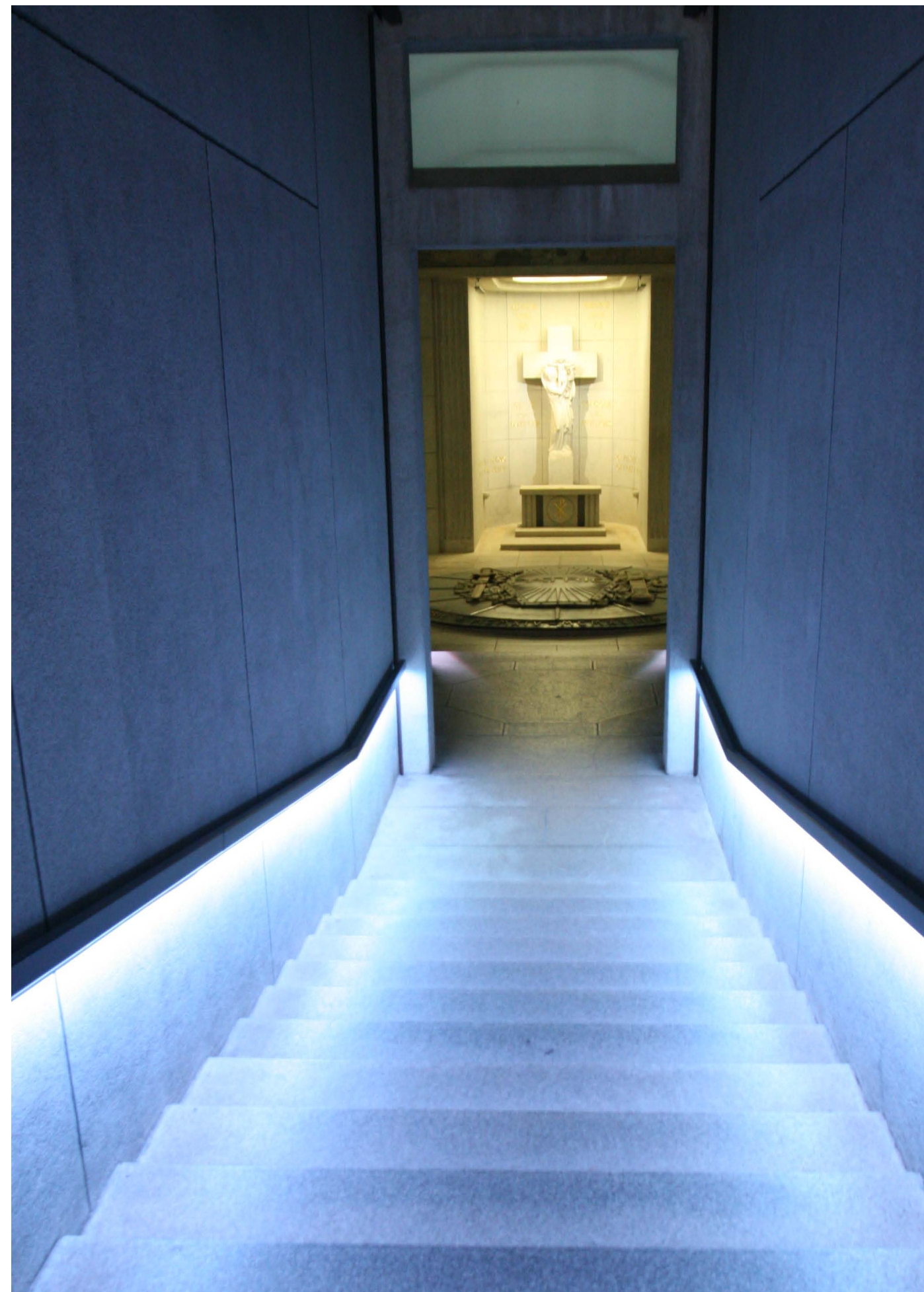
Het monument is ronduit indrukwekkend en hoewel bombastisch heeft het ook wel een bepaalde schoonheid. Vooral het terras met het altaar waarop de wapens van de grote Franse steden maakte veel indruk op mij. Wij waren er aan het einde van een mooie heldere herfst dag en het uitzicht is hier heel erg mooi.

Autel de la Patrie

De Autel de la Patrie staat op een enorm terras met uitzicht op Frankrijk, Duitsland en Zwitserland. Op het enorme bronzen altaar staan in goud de namen en wapens van de grote Franse steden. Het is een indrukwekkend groot ding maar ik ben er niet achter gekomen waarom die steden erop staan.

Achter het monument ligt de begraafplaats met bijna 1300 Franse soldaten. Dat zijn er best wel wat maar er zijn wel plekken met grotere aantallen in Frankrijk. Ook hier maakt het uitzicht het verschil. De top van de berg bevindt zich in de lengte van de begraafplaats waar een dertig meter hoog wit kruis de plek markeert tot waar het Franse leger ooit gekomen is. Daarachter ligt het Rijndal en Duitsland waarvan de toppen van het Zwarte Woud bij helder weer duidelijk te zien zijn. Onderaan de berg, in Cernay, is het Duitse ereveld waar meer dan 7.000 gesneuvelden liggen.

Direct achter de top liggen nog veel loopgraven maar daar zijn wij niet meer geweest. We hadden honger en moesten nog een uur naar onze gîte rijden. Bovendien we hadden al de loopgraven gezien bij La Linge. Daar heb ik bij het schrijven van dit artikel natuurlijk spijt van. We moeten nog eens terug want ook het museum dat werd gebouwd en in 2018 is geopend hebben we niet gezien. ✎

De trap naar de crypte maakt best indruk.